

NINA Rapport 190

Fritid og friluftsliv

Aktiviteter og holdninger blant barn i Groruddalen

Tore Bjerke
Oddgeir Andersen
Thomas Haaland
Sveinung Krokann Berg
Olve Krange

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en ny, elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Fritid og friluftsliv

**Aktiviteter og holdninger blant barn
i Groruddalen**

Tore Bjerke
Oddgeir Andersen
Sveinung Krokann Berg
Thomas Haaland
Olve Krange

Bjerke, Tore (m.fl.) 2006. Fritid og friluftsliv – aktiviteter og holdninger blant barn i Groruddalen. – NINA Rapport 190. 44 s.+ vedlegg.

Oslo, oktober, 2006

ISSN: 1504-3312

ISBN 10: 82-426-1749-X

ISBN 13: 978-82-426-1749-1

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Ketil Skogen

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef: Børre K. Dervo (sign.)

OPPDRAKSGIVER(E)

Norges forskningsråd

NØKKELOORD

Groruddalen – Oslo – friluftsliv – barn – ungdom

KEY WORDS

Groruddalen – Oslo – out-door recreation – children – young people

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Polarmiljøsentret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00
Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 61 22 22 15

<http://www.nina.no>

Sammendrag

Bjerke, Tore (m.fl.) 2006. Fritid og friluftsliv – aktiviteter og holdninger blant barn i Groruddalen. – NINA Rapport 190. 44 s. + vedlegg.

I denne rapporten presenteres resultater fra et delprosjekt av prosjektet *”Down by the river-side”: Bybefolkningens holdninger og aktiviteter knyttet til natur og kulturminner som et kunnskapsgrunnlag for restaurering og forvaltning av elvelandskap.*

Prosjektet er i utgangspunktet et samarbeid mellom Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). Også Oslo kommune (Friluftsetaten), Høgskolen i Oslo (Førskolelærerutdanningen), og Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) har seinere blitt med i prosjektet. Norges Forskningsråd (Landskap i endring), Oslo kommune (Friluftsetaten), og NVE har støttet prosjektet økonomisk.

Hovedmålet med undersøkelsene er å identifisere bybefolkningens interesser for kulturminner, holdninger til og bruk av natur- og kulturlandskap, og hindringer for slik bruk langs Alnaelva i Oslo kommune. Resultatene vil bli relatert til folks livskvalitet og stedsidentitet, og skal være innspill til den fysiske og økologiske restaurering og forvaltning av området langs elva.

Det er klart uttrykt i sentrale politiske dokumenter at barn og unge bør være viktige målgrupper for rekruttering til friluftsliv. Grunnlaget for de offentlige målene om bedre tilrettelegging for friluftsliv blant barn og unge er å finne i forskning som viser store helseproblemer som følger av fysisk inaktivitet.

Delmål 1 var derfor å registrere natur- og kulturminnerrelaterte holdninger og aktiviteter blant barn og unge i området, identifisere bruk, preferanser, barrierer for bruk, samt kulturelle og sosiale faktorer som påvirker dette. Det ble valgt å utføre en spørreskjemaundersøkelse i utvalgte skoler (6. og 9. trinn), og en undersøkelse blant førskolelærere i utvalgte barnehager i området om uteaktiviteter for førskolebarn. I denne rapporten gjengir vi resultater fra undersøkelsen fra 6. og 9. trinn. Skolene er: Bjøråsen, Tveita, Vestli, Jeriko, Ammerud, Bryn, Groruddalen, Vålerenga, Apalløkka, Lindeberg, og Tokerud i Oslo kommune.

Elevene ble bedt om å fylle ut et spørreskjema inneholdende spørsmål om hva de driver med når de ikke er på skolen. Nedenfor følger et kort referat fra undersøkelsen. Det refereres til nummereringen i spørreskjemaet som elevene fikk utlevert og som finnes som appendiks i denne rapporten.

Elevene ble spurt om hvor ofte de pleier å gjøre ting som er vanlige aktiviteter ute (17 aktiviteter). Aktiviteter som ble oftest utført (en eller flere ganger i uka) var 'å gå omkring med venner og prate' (76 %), 'spille ball med venner' (68 %), og 'sykle tur med venner' (42 %). Flere gutter enn jenter går på ski, kjører alpint, fisker og drar på telttur. Flere jenter enn gutter plukker sopp eller bær, bruker grønne områder eller parker, og går med venner og prater. Elever i 6. trinn var mer aktive enn elever i 9. trinn i de fleste aktivitetene.

Elever med innvandrerbakgrunn (dvs. to foreldre som er født utenfor Norges grenser) deltar sjeldnere enn andre i tradisjonelle friluftaktiviteter som skitur og fottur i skog og mark.

Det ble spurt om var om hvor trygt det oppfattes å være ute der elevene bor. Færre enn en tredel mente at det er 'skumle typer som ofte holder til i skogen der de bor', noen flere jenter enn gutter var enige i dette utsagnet. Tre firedeler av elevene var enige i at det er trygt å vokse opp der de bor. 90 % var enige i at det er trygt å være ute om dagen der de bor. En noe større andel av barn med to norskfødte foreldre oppga at de syns det er trygt å gå ut om dagen i nabolaget der de bor (Begge født i Norge: 93 %; En født i Norge 89 %; Ingen født i Norge; 88%).

Elevene ble spurt om de har en favorittplass der de liker veldig godt å være. Den kategorien sted som flest barn (170) nevnte var 'idrettsplass, fotballbane'. Deretter fulgte 'rommet mitt' (123), 'inne, sofaen, stua' (72), og 'et sted i skogen' (30).

Elevene ble spurt om hvor de helst vil være sammen med venner. Butikksenter, hjemme, og parken fikk flest kryss.

Følgende tendenser kan leses ut av svarene:

Jenter: Mest opptatt av grønt, venner, dyr og shopping

Gutter: Mest opptatt av idrett, tilrettelagt aktivitet, tilgjengelighet

Barn med norskfødte foreldre: Mest opptatt av parker, kultiverte grøntområder og idrett

Barn med utenlandsfødte foreldre: Mest opptatt av bygde omgivelser, ryddighet, kultiverte områder

Tore Bjerke, NINA, Fakkeltgården, 2624 Lillehammer (tore.bjerke@nina.no)

Oddgeir Andersen, NINA, Fakkeltgården, 2624 Lillehammer (oddgeir.andersen@nina.no)

Thomas Haaland, NIBR, Gaustadaléen 21, 0313, Oslo (thomas.haaland@nibr.no)

Sveinung Krokann Berg, NIKU, Boks 736 Sentrum, 0105 Oslo (sveinung.berg@niku.no)

Olve Krange, NINA, Gaustadaléen 21, 0349 Oslo (olve.krangle@nina.no)

Abstract

Bjerke, Tore (m.fl.) 2006. Leisure and out-door recreation – activities and attitudes among children I Groruddalen. – NINA Rapport 190. 44 pp.

In 2005 three research institutes launched a project in Oslo, Norway, entitled:

“Down by the riverside: Urban public nature-related attitudes and activities as a knowledge base for river restoration and management. The interplay between demographic, cultural, and psychosocial variables; and ecological and physical restoration management along the Alna River”

The principle objective is to identify attitudes, cultural interests, use, and inhibitors for use in demographic groups (emphasising youths and ethnic minority groups), and relate data to quality of life, place identity, and physical/ecological management of an urban river corridor.

In the present report we present some data from Work package 1: Nature-and cultural heritage-related attitudes and activities, and the growth and socialization of these among urban children and adolescents in the study area. The aim was to measure animal- and landscape-related attitudes, preferences, and activities among demographic groups of children and adolescents, and to identify the use, barriers, and influencing cultural/socialising variables. Some of the research questions were:

- 1) Identify the current level and type of visitation to the river landscape?
- 2) Identify participation in leisure-time activities, especially of the outdoor type.
- 3) Which are the landscape preferences of these groups of children and adolescents (as to availability, developed vs. natural, roads/paths, vegetation type and density, etc.).
- 4) Analyse relationships between factors like age, gender, ethnicity, and residential location and the attitudes and activities listed above.
- 5) Which are the values and attitudes of this group related to the cultural environment and heritage?

A questionnaire survey was administered in grades 6 and 9 in 11 schools situated in the Eastern part of Oslo. The following is a brief summary of some results.

The students were asked about their participation in 17 common leisure-time activities. Activities most frequently practised (once or many times per weeks added) were ‘walk with friends and talk’ (76 %), ‘ball games with friends’ (68 %), and ‘bicycling with friends’ (42 %). More boys than girls went skiing, practised slalom, fishing, and camping. More girls than boys picked mushrooms or berries, used green areas or parks, and walked with friends and talked. Students in 6th grade participated more in the listed activities than did students in 9th grade. Pupils with immigrant background (that is pupils whose parents are born outside Norway) take part in outdoor activities like skiing and hiking more rarely than other children.

On question was about students’ opinions about the safety in their living area. Less than 1/3 agreed that ‘suspicious persons often are in the forest where they live’, more girls than boys agreed to this. 76 % agreed that it is safe to grow up where they live. 90 % agreed that it is safe to be outdoors during daytime where they live, but more pupils with two parents born in Norway agree in this.

The students were asked if they have any favourite place, where they like to stay, indoors or outdoors. The category most often mentioned was ‘stadium for sports, football field’, followed by ‘my room’, ‘indoors, sofa, living room’, and ‘a place in the forest’.

The students were asked about where they want to stay when they meet friends. Shopping centre, at home, and the park were most often mentioned.

Certain overall tendencies can be read out of the answers in the survey:

Girls: Most interested in green values, friends, animals and shopping

Boys: Most interested in sports, adjusted or prepared activity, accessibility

Kids of norwegianborn parents: Most interested in parks, cultivated green space and sports

Kids of foreignborn parents: Most interested in built environment, cleanliness and tidyness, cultivated areas

Tore Bjerke, NINA, Fakkalgården, 2624 Lillehammer (tore.bjerke@nina.no)

Oddgeir Andersen, NINA, Fakkalgården, 2624 Lillehammer (oddgeir.andersen@nina.no)

Thomas Haaland, NIBR, Gaustadaléen 21, 0313, Oslo (thomas.haaland@nibr.no)

Sveinung Krokann Berg, NIKU, Boks 736 Sentrum, 0105 Oslo (sveinung.berg@niku.no)

Olve Krange, NINA, Gaustadaléen 21, 0349 Oslo (olve.krangle@nina.no)

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	5
Innhold	7
Forord	8
1 Innledning	9
1.1 Bruk av grønne områder i byen.....	10
1.2 Kulturminnenes betydning for friluftsliv i byen.....	12
1.3 Mulige virkninger av barns bruk av naturmiljøet.....	13
1.4 Fysisk aktivitet ute blant unge: etnisitet, kjønn, alder og sosial klasse.....	16
1.5 Metode.....	17
2 Resultater	18
2.1 Bakgrunnsvariabler.....	18
2.2 Generelle fritidsaktiviteter og fysisk aktivitet.....	23
2.3 Medlemskap i klubber og foreninger.....	30
2.4 Barnas vurderinger av eget nærmiljø.....	31
2.5 Natur og kultur, holdninger og ønsker.....	32
3 Diskusjon	36
3.1 Hva ønsker de unge seg?.....	37
3.2 Dypere ned i tallene?.....	38
Referanser	41
Vedlegg	45

Forord

Rapporten er første publikasjon fra prosjektet "Down by the riverside" og er skrevet som et samarbeid mellom tre forskningsinstitusjoner, Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) som en del av det strategiske instituttprogrammet Friluftsliv i endring (FRIEND). En av de sentrale målsetningene innenfor prosjektet har vært å kartlegge barn og unges bruk av og holdninger til naturmiljøet og kulturminner i deres egne nærområder. Hoveddelen, eller resultatdelen, av denne første rapporten er en gjennomgang av funnene som ble gjort i en surveyundersøkelse foretatt blant elever i Groruddalen. Funnene sees også i sammenheng med standard bakgrunnsvariable som kjønn, alder, sosial klasse og etnisk bakgrunn. I tillegg innledes teksten med en relativt omfattende litteraturgjennomgang. Av erfaring vet vi at mange som arbeider med problemstillinger knytta til barn, unge, fritid og friluftsliv etterspør forskningsbasert kunnskap. Innledningen tegner et bredt bilde av de problemstillingene forskerne har interessert seg for, og skal fungere som et sted hvor folk som vil sette seg inn i kunnskapsstatus på området kan begynne å lete etter litteratur.

Innenfor rammene av denne rapporten er det ikke rom for å forfølge alle de teoretiske perspektivene med empirien fra vår egen undersøkelse. Innledningen og resultatdelen kan for så vidt leses uavhengig av hverandre. Håpet er likevel at det teoretiske bakteppe som presenteres skal gjøre de empiriske funnene mer interessante.

Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd, som skal ha takk. Ketil Skogen har lest og kommentert, han skal også ha takk.

Oslo, oktober 2006
Olve Krange

1 Innledning

Forvaltning og restaurering av Alna-elva og områdene rundt må baseres både på faglige begrunnelser og på beboeres og brukeres holdninger og preferanser til bruk av området. Alna-elvas rolle som identitetskaper og ressurs for Groruddalen og for Oslo handler om å ivareta de kvalitetene vassdraget har i dag samt å øke bevisstheten om denne ressursen og tilrettelegge for og stimulere til økt bruk av elva og områdene rundt. Hvilke verdier som forvaltningsmessig vektlegges i restaureringen av et elvelandskap innenfor en bystruktur bør ha en forankring i flere fagdisipliner og evne å kombinere den faglige forankringen med brukerperspektivet.

Alna-vassdraget er viktig både som naturressurs, med et rikt plante- og dyreliv, og som kulturhistorie i form av å være et strukturerende element i kulturlandskapet og for lokalisering av industri, boliger og infrastruktur. Verdsettingen av disse kvalitetene vil være styrende for hvordan elvelandskapet utnyttes videre som byutviklingselement og tilrettelegges for aktivitet og friluftsliv. Elvelandskapet som arena for friluftsliv må oppfattes både som det naturgitte og det bygde og omfatter vann, skog, parker, dyreliv, bebyggelse og infrastruktur (jf Berge et al 2000).

Verdsetting som faglig forankret metode innebærer både å gi en faglig begrunnelse for hva slags data og informasjon som er nødvendig for at beslutninger skal være tilfredsstillende belyst, og å ha en begrunnet oppfatning av hvilke metoder som må brukes for at verdiene skal komme til uttrykk (Kleven et al 2005). For eksempel har verdier knyttet til opplevelse samt sosiale verdier, sunnhet eller velferd ikke nødvendigvis noen klar sammenheng med mer rene naturverdier som biologisk mangfold og ulike naturtyper. Spesielt når det gjelder offentlige arealer har bruken og opplevelsen av områder blitt tillagt stadig større vekt i forvaltningen og er gitt en økt fokus i planlegging av områder som tilrettelegges for friluftsliv. Kombinert med fortetting som overordnet planstrategi i de fleste byområder er det knyttet sentrale utfordringer til hvordan samspillet mellom natur, landskap og bygde omgivelser skal danne ønskede rammer for et aktivt og urbant friluftsliv.

Det er klart uttrykt i sentrale politiske dokumenter at barn og unge bør være viktige målgrupper for rekruttering til friluftsliv. Vi viser til Stortingsmeldingene nr. 14 (1999-2000) *Idrettslivet i endring*, nr. 39 (2000-2001) *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet*, nr. 25 (2002-2003) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*, nr. 16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge*, og nr. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*. Fjørtoft & Reiten (2003) gir en oversikt over hvordan denne målsettingen er fulgt opp, hvilke tiltak som er gjennomført, og hvordan den er nedfelt i rammeplaner og læreplaner i barnehager og skoler.

Gjenåpning og opprusting av Alna-vassdraget står sentralt i Oslo kommunes og statens planarbeid for miljøopprusting og byutvikling i Groruddalen og som del av miljøsonen Groruddalen i oppfølgingen av Stortingsmelding nr. 23 (2001-2002) *Bedre miljø i byer og tettsteder*. Vann- og avløpsetaten har utarbeidet idéskissen *Alna – en vandring med vann* (VAV 2002) som viser mulighetsskisser for gjenåpning av Alnaelva fra Alnsjøen til fjorden, og i Friluftsetatens strategiske grøntstrukturplan (2003) er områdene langs Alnaelva en sentral grønn streng gjennom Groruddalen som foreslås tilrettelagt for å ivareta et bredt spekter av friluftslivsinteresser. Adkomsten til Alnaelva og bruken av det som vurderes som Alnaelvas influensområde inngår også i de mer geografisk spesifikke planene som omfatter Alnabruområdet, Alnaparken, Grorud stasjon og Grorud senter. Det første elveåpningsprosjektet som ble gjennomført i forbindelse med dette planarbeidet var elveparken på Hølaløkkka som offisielt ble åpnet i august 2004. Dette er fulgt opp med en spørreundersøkelse blant 500 beboere for å kartlegge bruken og forholdet til Alnaelva før og etter Hølaløkkaprojektet. Resultater fra spørreundersøkelsen har blant annet vist at sammenhengen mellom forventning, formidling og type tiltak er uklar og at dette forholdet er viktig å vektlegge og tydeliggjøre i det videre arbeidet med tilrettelegging for en økt bruk av områdene rundt Alna-elva.

Grunnlaget for de offentlige målene om bedre tilrettelegging for friluftsliv blant barn og unge er å finne i forskning som viser store helseproblemer som følger av fysisk inaktivitet. Stortings-

melding nr. 39 (200-2001) "Friluftsliv, Ein veg til høgare livskvalitet" legger dessuten vekt på at friluftslivet generelt bidrar til økt livskvalitet og økt trivsel. Samtidig slåes det fast at utøvelsen av friluftsliv bidrar til økt miljøbevissthet.

Overvektige barn og unge er et økende problem i mange land. I USA økte utbredelsen av overvekt blant 6-11-åringer fra 4 % til 11 % i perioden 1960 til 1994. Fra da og til 2000 økte den til over 15 %. Særlig stor er økningen blant svarte, og blant meksikansk-amerikanske barn (Ogden et al. 2002), og Felton et al. (2002) fant mer overvekt, mindre fysisk aktivitet og mer TV-titting blant svarte enn blant hvite jenter. Lignende trender finnes i andre land (WHO 1998). Forskning viser at det som klarest henger sammen med økt fysisk aktivitet blant de unge er tiden de bruker til opphold utendørs (Sallis et al. 2003, Moore et al. 2003). En australsk undersøkelse viser at blant 10-12-åringer er det en positiv korrelasjon mellom overvekt hos barna, og foreldrenes bekymring for trafikk og trafiksikkerhet der de bor (Timperio et al. 2005).

Mange steder ser barn og unges uteaktiviteter til å ha blitt klart redusert de siste få tiåra. Når de er ute, er de nærmere boligen enn hva som har vært tilfelle tidligere (Valentine & McKendrick 1997). Årsakene ser ut til å være foreldrenes frykt for farer, økt trafikk, færre egnede lekeplasser, og mer attraktive aktiviteter inne, som TV og PC. Flere undersøkelser har vist at et stillesittende liv i vestlige land forekommer oftere blant grupper karakterisert ved lavere sosioøkonomisk status, og ved å være av ikke-vestlig etnisk opprinnelse (Brodersen et al. 2005).

Det reiser seg en rekke metodiske og teoretiske utfordringer dersom vi ønsker å undersøke om friluftaktiviteter tidlig i livet påvirker aktiviteter, og kanskje holdninger til miljøspørsmål, i voksen alder. Ved hvilken alder i barne- og ungdomsåra skulle den viktigste påvirkningen skje? Hvilke aktivitetstyper skulle man vente påvirker seinere holdninger mest effektivt? Hvilken betydning har påvirkning fra foreldre, venner, skolen, eller media? Betyr erfaringer i naturen generelt mye, eller er det erfaringer i nærmiljøet, kanskje i høyt verdsatte områder som er avgjørende? Virker deltakelse i organiserte aktiviteter mer eller mindre enn de uorganiserte? Og ikke minst: Hva virker erfaringene på? Virker de på bestemte aktivitetspreferanser, på generelle holdninger, på holdninger til avgrensede temaer, eller på atferd som er viktig ut fra miljøhensyn? I den undersøkelsen som vi gjengir noen resultater fra i denne rapporten kommer vi ikke inn på effekter av friluftsliv i oppveksten. Studier som har hatt som mål å belyse noen av disse mulighetene er referert i Bjerke (1994, kap. 6) og i Ewert et al. (2005).

1.1 Bruk av grønne områder i byen

Undersøkelser av tilgang på og bruk av uteområder i boligområder i Norge er oppsummert i Thorén et al. (1997). Når det gjelder tilgangen på naturområder, fant Nyhuus & Thorén (1996) at antallet slike områder ble redusert i løpet av de siste 30-40 åra, og at områdene i tillegg ble fragmentert og gjennomskåret av bebyggelse og veier. I de fire byene som ble undersøkt, var det særlig naturinnhold (inkludert innslag av vann) som ble redusert. Seinere har Engelién et al. (2005) funnet at i Norge (2004) har 85 % av barnehagene, 88 % av skolene og 80 % av bosatte trygg tilgang til rekreasjonsareal (et areal på minst fem dekar i en avstand på 200 meter). Tilgangen varierer selvsagt mye i de ulike områdene. Områder med boligblokker har dårligst tilgang. Av fylkene er det Oslo og til dels Rogaland og Vestfold som har lavere verdier for tilgang. I tillegg fant de at ca. 80 % av barnehager, skoler og bosatte hadde tilgang til nærturtereng (et område større enn 200 dekar i en avstand på 500 meter).

Grahn & Sorte (1985) fant at over 90 % av foreninger og institusjoner (barnehager, idrettslag, skoler, eldreinstitusjoner og lignende) i Sverige brukte parkområder i byen jevnlig. I en dansk undersøkelse fant Holm (2000) at ca. 70 % av danske foreninger og institusjoner besøkte byparker jevnlig. Barnehager og lignende institusjoner rapporterte om 86-107 besøk årlig; i Sverige var tallet 130. "Byparker" omfattet både parker, lekeplasser, idrettsplasser og skogsområder. Seinere har Grahn & Stigsdottir (2003) vist at i ni svenske byer var den årlige besøksfrek-

vensen 150 for voksne i grønne områder i byen. Det var ingen klare forskjeller mellom aldersgrupper eller kjønn.

Når det gjelder barns aksjonsradius i forhold til hjemmet, finnes en oppsummering av undersøkelser fram til ca. 1975 i Kolbenstvedt & Strand (1975). De fant selv at i gjennomsnitt oppholder 75 % av barna seg innenfor en avstand av 200 meter fra boligen (Kolbenstvedt & Strand 1976).

Mange undersøkelser viser at barn og unges bruk av naturområder påvirkes sterkt av foreldrenes frykt (Matthews 1997). Det finnes som oftest klare kjønnsforskjeller i hvor langt fra boligen barn får lov til å bevege seg. Forskjellen er liten fram til ungene er syv år gamle, men deretter får gutter oftere enn jenter lov til å bevege seg lenger vekk fra boligen. Det er også noe som tyder på at avstanden fra hjemmet har blitt noe mindre fra 1971 og fram til de seinere åra, kanskje også p.g.a. økt trafikk (Hillman 1993). Nyere studier i London viser at for 10-11-åringene har det vært en nedgang i bruken av det offentlige uterom de siste 30 åra. Dette vises bl.a. ved at 54 % av barna gikk til skolen på slutten av 1990-tallet, sammenlignet med 70 % på 1970-tallet. Og mens 94 % av barna kom seg alene til skolen i 1970, var andelen 54 % i 1990, og 47 % ti år seinere (O'Brien et al. 2000). Også andre undersøkelser har vist at lekemulighetene uten-dørs har blitt dårligere i løpet av de siste tiåra, og at færre barn leker ute nå enn tidligere (Crowe & Bowen 1997, Valentine & McKendrick 1997). Også i Norge er det vist at foreldrenes frykt for trafikkulykker begrenser barnas uteaktiviteter (Hjorthol et al. 1989). Slike funn har ledet til at det har blitt anbefalt å "legge inn" naturområder enda nærmere boligen enn de 500 meter som ble antydnet over (Harrison et al. 1995).

Økt biltrafikk ser i tillegg ut til å virke inn på unges livskvalitet, og på deres oppfatning av hjemstedet som et egnet sted å bo. Noen undersøkelser tyder på at jo mer trafikk det er i nabolaget, jo lavere er den sosiale interaksjonen, og jo mindre vennlighet forbinder innbyggerne med stedet. Data fra Welsh Youth Health Survey (Mullan 2003) viste at unge som bor i områder med lite trafikk oppfatter stedet som hyggeligere, penere, og mer støttende sosialt sett. Respekt for hjemstedet, og at man synes en hører til der, kan være viktig for at folk skal være sosialt inkludert. Dersom trafikk reduserer tilhørighet og sosialt nettverk, kan livskvaliteten bli svekket.

Når barn og unge skal velge oppholdssteder utendørs, er de selvsagt bundet av den arealbruk som voksne allerede har vedtatt og tilrettelagt for. Utformingen av bylandskapet reflekterer maktstrukturen i samfunnet; det er de voksne som har bestemt hva arealer skal brukes til, og da blir de svakere og tause grupper henvist til små steder som blir avsatt til dem. Det framheves kanskje at barn skal være fornøyd med en liten lekeplass med noen apparater – mens de voksne beslaglegger store arealer til parkeringsplasser og veier. Lekeplasser kan være en god ordning for voksne, fordi barn da kan henvises dit, og fordi en da slipper å tenke på at miljøet ellers skal passe for barn og unge. Barn og unge protesterer ikke særlig mye imot dette. Mange tar selvsagt de voksnes verdier opp i sine egne verdsett, og tilpasser seg situasjonen. Det er derfor klart at barn og unge må oppholde seg mye i områder som i utgangspunktet var avsatt til for eksempel biler eller kjøpesentre. Dette fører ofte til motsetninger mellom de som ser på stedet som for voksne, og barn og unge som oppholder seg der.

I en engelsk undersøkelse fant Matthews (1995) at nesten 90 % av 9-11-åringene de intervjuet leker mye på gater og veier, og at over 70 % leker mye i butikkentre. Noe over 64 % oppgav at de ofte leker på grønne områder, som plener. Bare 24 % leker på lekeplass. Dette viser at barn oppholder seg mye på steder voksne har bygget for helt andre formål enn barns utvikling.

1.2 Kulturminnernes betydning for friluftsliv i byen

Kulturminner og aktiviteter knyttet til disse kan være vesentlige orienteringspunkter og identitetsskapere for beboere og brukere av et område, og følelsen av trygghet og forankring er for de fleste knyttet til en form for kontinuitet og lesbarhet også i et omskiftelig og dynamisk byperspektiv. Byens kulturelementer er knyttet både til hvordan naturlandskapet er kultivert og formet og til bebyggelse og infrastruktur. Kulturmiljøet som helhet må forstås ut fra hvordan både naturlandskapet og det mer urbane landskapet danner konteksten for denne forståelsen.

Naturelementer og kulturminner kan til en viss grad ivareta det samme behovet for kontinuitet i bybildet gjennom å la dette gi føringer for hva som kan videreutvikles og bygges nytt eller la dette være elementer som ikke skal endres/utbygges. Forholdet til natur og kulturminner vil imidlertid være ulikt i forhold til hvilken aktivitet som knyttes til disse elementene og hva som vil være styrende for aktivitetsnivå og aktivitetstyper.

Verdsetting av kulturverdier og naturverdier dreier seg om å sette verdi på områder og objekter som er viktige for menneskers utnyttelse, bruk og opplevelse (Kleven et al 2005). Bygde omgivelser vil imidlertid alltid knyttes til menneskelig aktivitet og være en sosial konstruksjon, mens naturområder vil ha både "naturlige" og kultiverte elementer. Naturkvaliteter kan dermed ha en økologisk/biologisk egenverdi utover om det verdsettes i forhold til utnyttelse, bruk og opplevelse. Denne forskjellen på kulturelt og naturbegrunnede verdier kan være utslagsgivende for hvilke verdikriterier som legges til grunn for vurdering. Verdsettingsspørsmålet vil også måtte ta opp i seg hvorvidt det er lokale eller nasjonale kriterier som legges til grunn og det potensielle konfliktpunktet i forholdet mellom kollektive og individuelle verdier.

Betydningen av kulturminner i friluftslivssammenheng er forholdsvis lite dokumentert, og det er en utfordring å opparbeide kunnskap og metoder på dette feltet. Naturmiljø og områders fysiske egenskaper har tradisjonelt en bredere plass i friluftslivsforskningen enn kulturmiljø og opplevelser (jf Kleven et al 2005). Brukerundersøkelser er en vesentlig del av kompetanseoppbyggingen på dette feltet og bidrar samtidig til en bevisstgjøring hos brukergruppene omkring kulturminnernes tilstedeværelse og rolle i omgivelsene. Kulturminnernes fysiske egenskaper vil gjerne være koblet til faglige vurderinger ut fra en arkitektur- eller kunsthistorisk forståelse, og dette vil være ett vesentlig aspekt i verdsetting av et kulturmiljø. Dette kan imidlertid ha liten relevans for enkelte brukerperspektiv, som for eksempel barns forhold til kulturminner som etterspørres i denne undersøkelsen. Opplevelsen av omgivelser kan vurderes innenfor flere paradigmer i spennet mellom den profesjonelle vurderingen (ekspertparadigmet) og den faktiske interaksjonen mellom menneskene og omgivelsene (erfaringsparadigmet) (Zube et al 1982).

Forholdet til kulturminner kan til en viss grad gjenspeiles i en økt bruk av byen og bylandskapet som turterreng og utfartsmål. Interessen for byvandring, som gjerne har et kulturhistorisk utgangspunkt, og bruken av for eksempel Middelalderparken og Akerselva i Oslo som arenaer for friluftsliv er i stor grad knyttet til at dette er kulturmiljøer eller deler av et kulturmiljø der byhistorien og de bygde omgivelsene er en vesentlig del av opplevelsen. Mer enn 30 000 har deltatt på elvevandringen langs Akerselva de siste to årene (www.osloelveforum.no 17.10.06), og deltakelsen på vandringen langs Alnaelva har økt fra 2000 personer i 2003 til over 10000 i 2006 (www.bydel-alna.oslo.kommune.no 17.10.06). I etableringen av Middelalderparken som bypark har kulturhistorisk lesbarhet og innhold vært en sentral faktor for hvordan området er tilrettelagt for bruk og som kulturarena, selv om den reelle effekten av dette er vanskelig å påvise i forhold til bruken av parken. Det urbane friluftslivet har fått en parallell til den tradisjonelle søndagsturen i Marka, som betoner kultur i like stor grad enn natur eller at begge disse kvalitetene kan ivaretas samtidig. Kanskje har denne formen for urbant og bynært friluftsliv et annet motivasjonsgrunnlag enn det tradisjonelle friluftslivet. Kafeer og butikker er aldri langt unna og muligheten for å treffe mennesker er større enn den er ute i naturen. Vurderingen av dette som et vesentlig tilskudd til friluftslivet bunner imidlertid i at aktiviteten også er koblet mot fritidsinteresser og ønsket om aktiv læring og interesse for egne omgivelser.

Andre eksempler på friluftslivets kulturelle forankring er bla kulturorienteringen som ble etablert i Birkenes kommune i Aust-Agder i 1998. Denne typen tiltak/aktivitet er i stor grad vokseninitiert, men er i stor grad familieprosjekter der både voksne og barn er delaktige. Dette vil kunne bidra til en økt generell kulturkunnskap i befolkningen og gir direkte læring for de som deltar og bidrar på sikt til en bredere kulturell referanseramme for barna. Gjennom Den kulturelle skolesekken, som ble etablert i 2001, er det en målsetting at kulturtilbud og kulturopplevelser skal bli en integrert del av skolens opplæringstilbud og bidra til å utvikle en helhetlig innlemming av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læringsmål (St.meld. 38 (2002-2003) Den kulturelle skolesekken). Dette er først og fremst rettet mot den aktive kulturen og utøvende kunst- og kulturuttrykk, men den estetiske og kulturfaglige opplæring dette medfører øker også bevisstheten omkring kulturhistorien og forholdet til omgivelsene. Flere skoler har innenfor rammen av den kulturelle skolesekken satt i gang nærmiljøprosjekter der kjennskap til den lokale kulturhistorien og bruk av nærmiljøet har vært vektlagt. Dette har gitt elevene større kjennskap og eiendomsforhold til lokale kulturminner og bidratt til en økt bruk av kulturarven som ressurs. Kunstfyret på Fyrsteilene i Oslofjorden er et eksempel på denne typen prosjekter der barn og unge kan komme ut å oppleve og lære om historie, kunst og natur i inspirerende omgivelser (www.oslofjordens.friluftsråd.no 18.10.06). Hovedøyas kombinasjon av kultur- og naturrikdom brukes også aktivt i skolesammenheng. Andre eksempler på aktiv bruk av kulturminner i skolens utendørsaktiviteter er Fortidsminneforeningens LA 21-prosjekt "Dus med hus" der det er utviklet flere lokale varianter av prosjektet blant annet med tanke på skolebruk. Bjølsen skole i Sagene bydel i Oslo er en av skolene som har anvendt dette for å engasjere elevene i nærmiljøets bygde omgivelser (www.fortidsminneforeningen.no 17.10.06).

1.3 Mulige virkninger av barns bruk av naturmiljøet

Alle barn har et behov for å undersøke og å forstå omgivelsene sine. Barns aksjonsradius øker med alderen, men i tillegg til mulighetene som finnes innenfor denne aksjonsradiusen er foreldrenes preferanser også styrende for barns aktivitet og preferanser både når det gjelder aktivitetsnivå og valg av type aktivitet. For å vurdere relevansen av barns preferanser i en spørreundersøkelse vil det derfor være av stor betydning hva som er eksisterende nærmiljø og hvilke holdninger foreldre har til de kvalitetene som skal vurderes.

Oppfatningen av hva som er gode nærmiljøer og oppvekstvilkår er i stor grad et verdispørsmål, men enkelte aspekter koblet til friluftsliv, som helse og sunnhet, vil være overveiende positivt ladet. Dette kommer følgelig også til uttrykk gjennom politiske dokumenter og målsettinger for hva som er gode oppvekstvilkår for barn. Dette vil imidlertid ikke nødvendigvis gjenspeiles i barns preferanser av nærmiljøtilbud, men i større grad være et ansvar for foreldre/voksne å følge opp og tilrettelegge for. Forholdet mellom preferanser og faktisk gjøremål/bruk vil dessuten påvirkes av andre faktorer som tid, økonomi og samordning med andre persons preferanser og dagsorden.

Endringer i folks friluftslivsvaner er delvis et resultat av hva som blir gitt mulighet for, men den endringen som gjenspeiles i spesielt urban sammenheng skyldes også at preferanser har endret seg og at en mer urbant orientert livsstil har etablert seg. Dette resulterer ikke nødvendigvis i et lavere aktivitetsnivå, men at aktiviteten endres og at rammene for aktiviteten endres. Enkelte typer idrettsaktivitet som er nærliggende å knytte til friluftsliv, som for eksempel at det fantes hoppbakker i en hver kleiv i randsonen av Oslos byggesone, er vesentlig endret ved at kommersielle innendørs treningstilbud som SATS overtar en betydelig del av det idrettstilbudet. Deler av idrettslivet har slik sett blitt mindre friluftsliv, mens helseeffekten ventelig ikke går tapt. En slik dreining påvirker hva som formidles/overføres til barn, og det påvirker hvilke aktiviteter det tilrettelegges for gjennom arealbruk og typer anlegg.

Grønne områder, som skog og kratt, har vist seg å bli foretrukket for lek blant mange barn. Dette fant bl.a. Hart (1979), som så slike preferanser som uttrykk for at barna finner mer å undersøke der enn på mer ensformige, kanskje asfalterte steder. Når lekeplasser blir lite brukt av andre enn småbarn med voksne til stede, kan det komme av at apparatene der som regel bare tillater en funksjon. Dette tilfredsstillende ikke barns krav til områder der de kan være kreative.

Mange har vært spesielt oppmerksomme på *barn og unges* utviklingsmuligheter i urbane boligstrøk. I Sverige ville Grahn et al. (1997) finne ut om det er noen sammenheng mellom barns utemiljøer, og deres lek og kreativitet, motorisk utvikling, og konsentrasjon og helse. De sammenlignet barna i en barnehage der barna var mye ute i naturen med en barnehage i en større by, uten særlige naturelementer på lekeområdet. Resultatene viste at leken i naturbarnehagen var mer variert, at barna der utviklet seg bedre motorisk, at de hadde bedre prestasjoner på konsentrasjonstester, og at de var mindre syke.

I Norge fant Fjørtoft (2000) at allsidig lek i naturen virker positivt på barnas motoriske utvikling. Et naturlandskap inviterer til flere former for lek enn hva en asfaltert plass gjør. Fjørtoft sammenlignet barn som lekte ute i skogen hver dag med barn som lekte på en tradisjonell lekeplass. De som lekte i skogen viste etter hvert en klar forbedring i motoriske ferdigheter; det fant man ikke i den andre gruppa. Naturlandskap synes å være fordelaktig for barns motoriske utvikling.

Vegetasjon kan også være fordelaktig for barn som lider av ADHD. Denne gruppen av dysfunksjon utgjør et relativt alvorlig helseproblem blant barn og unge. Svekkelser i oppmerksomhetsfunksjonene, manglende konsentrasjon, og svak impuls kontroll/hyperaktivitet resulterer ofte i svake skoleprestasjoner, avvising fra jevnaldrende, og konflikter i familien. Seinere kan resultatet bli økt aggresjonsnivå og kriminalitet. Ut fra teorien om naturen som arena for varierte aktiviteter, og som restaurerende for oppmerksomhetsfunksjonene, antok Taylor et al. (2001) at barn og unge med ADHD-diagnose burde kunne fungere bedre i et naturmiljø enn innendørs. Deres undersøkelse tydet på at jo grønnere ADHD-barnas lekeområder er, jo bedre fungerte de.

Wells (2000) testet barn som fikk ny leilighet i et område der det var mer natur omkring enn der de bodde før. Resultatene tydet på at oppmerksomhetsfunksjonene, som evnen til å konsentrere seg, ble styrket etter flyttingen. Wells gransket alternative forklaringer på disse resultatene, men kom til at den mest sannsynlige forklaringen var at omgivelsene ble "grønnere". Videre fant Kaplan & Austin (2004) at den naturvariabelen som i størst grad påvirket graden av tilfredshet med hele bomiljøet var tilstedeværelsen av skog.

I en undersøkelse i Chicago fant Taylor et al. (2002) at jo mer natur jenter kunne se på hjemmefra, jo bedre presterte de på tester som måler konsentrasjonsevnen. Også impulsrollen og evnen til å tåle utsettelse på behovstilfredsstillelse ble styrket av utsikt til natur. Men for gutter fant man ingen slike sammenhenger. Forskerne forsøkte å forklare denne kjønnsforskjellen med at guttene i gjennomsnitt oppholder seg lenger unna boligen enn hva jentene gjør, og at natur rett ved boligen derfor er av mindre betydning for gutter enn for jenter.

Taylor et al. (1998) stilte spørsmålet om vegetasjon på lekeplassen har noen betydning for barns lek og kontakt med voksne. De kartla dette i 64 utendørs lekeplasser i Chicago. Resultatene viste at på plasser som stort sett var uten vegetasjon, var lekenivået og kontakt med voksne ca. halvparten av hva som var tilfellet på plasser med trær og gras. Et mål for kreativitet i leken viste resultater i samme retning.

Flere barneforskere har interessert seg for fenomenet "barns favorittsteder". Barn nevner ofte steder i naturen, eller steder i hjemmet, som sine favorittsteder, og ofte er det stedene i naturen som forbindes med positive mentale tilstander (Korpela et al. 2001). Mens barn fra bygdemiljøer gjerne framhever naturperler i bygda, nevner bybarna mye oftere byer i utlandet, strender i syden eller hus i byen som favorittsted (Mjaavatt 1999). Stedene kan fungere positivt når barn trenger et sted å være for seg selv, uten foreldrenes kontroll, eller for å snakke med venner. Resultatene tyder på at barn verdsetter plasser av forskjellige grunner. Det kan være sosiale steder (være sammen med venner), sted for aktiviteter (som idrettsplass), personlige steder (der barn hører til, føler eierforhold til), eller sted for ensomhet. Men uteområdene i tett befolkede byer er ofte åpne, med få naturelementer, og med ferdig snekrede apparater. Det kan derfor være vanskelig for barn å lage seg private favorittsteder utendørs. Det ser ut som om når de unge kommer i puberteten, blir naturområdene i noe mindre grad favorittsteder. I 14-15-årsalderen ser det ut til at steder for aktiviteter (som fotballbaner), kjøpesentre, og rom i hjemmet der man kan være sammen med venner i økende grad blir populære (Owens 1994).

Andre undersøkelser viser at barn og unge verdsetter natur i sine næromgivelser høyt. I et flerkulturelt område i California var det enighet på tvers av etniske skiller om at 9-12-åringer

ønsket seg natur både på skolen og på fri/fellesområder (Loukaito-Sideris 2003). Men ikke alle naturområder er like godt likt av de unge. Det er tidligere vist at et relativt åpent, savanne-liknende landskap, verdsettes høyt også blant unge (Balling & Falk 1982). Simmons (1994) viste 8-9-åringene i Chicago bilder av forskjellige typer landskap. Hun fant ut at landskap med bygninger, og med plener, noen trær, samt plass for ballspill ble best likt, fulgt av "urban natur": trær, plen, litt kratt, sjø, samt bygninger. Tett skog ble også godt likt, men klart dårligere enn de mer åpne landskapstypene. Cunningham & Jones (1996) ga kameraer til 5. og 6. klassinger i en australsk by (Lismore), og ba dem ta bilder av steder og aktiviteter etter skoletid. Den viktigste konklusjonen var at barna var mest opptatt av naturområder.

Barns syn på elver har vært gransket i noen skoler i London (Tapsell et al. 2001). Blant 9-11-åringene var elva et område som sjelden ble oppsøkt: 60 % av barna visste om elva, men bare 22 % pleide å leke nær elva. Atten prosent hadde aldri vært ved elva. Barna uttrykte ofte at elver er skitne, forurensene og farlige. Nesten halvparten av barna i undersøkelsen sa at frykten for å falle i vannet var årsaken til at de ikke liker elver. Barna ble etter hvert tatt med på tur for å leke langs elva. Deres syn på elvelandskapet endret seg mye etterpå; de aller fleste likte elva bedre etter besøket der, og de ville gjerne tilbake dit for å leke. I en annen engelsk undersøkelse fant Matthews (1995) at 83 % av 9-11-åringene syntes at det er farlig å leke ved en elv. 91 % syntes det er farlig å leke på en bilvei.

Barn og unges relativt sterke interesse for dyreliv taler også for at naturmiljøet i boligstrøk er viktig. Verdsetting av dyreliv uttrykkes tidlig i livet. Faktisk ser det ut til at barn og unge setter enda mer pris på dyr enn hva voksne gjør. I en undersøkelse spurte vi 9-15-åringene i fire norske kommuner (Trondheim, Grue, Alvdal, Nordre Land) om hvor godt de likte hver av 20 dyr (Bjerke et al. 1998). Resultatene viste for eksempel at kjæledyra (hund og katt), ekorn og hest var best likt, fulgt av svane og linerle. Også ørnen liktes litt godt, mens kråke liktes litt dårlig. Barna likte humle, maur og edderkopp dårligst av de artene som var med.

Resultatene viste også at de yngste barna likte linerle og kråke bedre enn de eldre barna gjorde. Det var også noen kjønnsforskjeller: Flere gutter enn jenter likte ørn, men flere jenter enn gutter likte svane og linerle. Når det gjelder bostedsmessige forskjeller fant vi en tendens til at bybarn likte flertallet av dyra som ble nevnt, inkludert fuglene, bedre enn hva bygdebarna gjorde.

Barna i undersøkelsen ble også spurt om hvilke dyr de ønsket å se når de var ute på tur. De tre dyra som flest ønsket å se var hare (90 %), ekorn (89 %) og rådyr (86 %). Tre grupper av fugler var med i skjemaet: 80 % av barna ville se småfugler, 75 % ville se ugle, og 70 % ville se ørn.

Hesten har en særstilling blant svært mange barn, særlig jenter. I 1995 gjorde vi i samarbeid med avisa Gudbrandsdølen Dagingen en oppsummering av hva medlemmene i avisas Barneklubb (opp til 13 år) sa om sine ønsker, og om hva de var redde for. Resultatene viste at dyr kom i en særstilling. På spørsmål om hva barna liker, var kategorien dyr den største, og hesten ble oftest nevnt (mest av jenter). På spørsmål om hva de ønsket seg, svarte 23 % dyr. Halvparten av disse svarte hest. Det var faktisk 33 % av jentene som ønsket seg en hest.

Også om hesteridning som element i behandlingen av ulike lidelser kan det sies at det finnes en lang rekke positive erfaringer, men at det enda mangler omfattende og godt kontrollerte undersøkelser (Skomakerstuen & Wallgren 1998). Den daglige kontakten mellom hest og menneske kan sammenlignes med hva som finnes mellom folk og vanlige kjæledyr som hund og katt. Selve ridningen er mye brukt i tilfeller av nevrologiske og ortopediske symptomer, særlig blant funksjonshemmede. Fitzpatrick & Tebay (1998) har gitt en oversikt over slike erfaringer, og deres konklusjon er: Erfaringene er svært lovende, la oss undersøke dette grundig.

Å lære om dyr på skolen og å se dyreprogrammer på TV er de to dyrerelaterte aktivitetene flest barn sier at de deltar i ofte eller noen ganger (Figur 3) (Bjerke et al. 2001). 83 % av barna lærer om dyr på skolen, og 80 % ser dyreprogrammer på TV. Andre aktiviteter barn deltar i ofte/noen ganger er å legge ut mat på fuglebrettet (74 %), fiske (72 %), lese bøker om dyr (66 %), se hare, rev, rådyr eller elg (63 %), og å mate ender og svaner (53 %). Aktivitetene færrest barn deltar i ofte eller noen ganger er å fange biller/sommerfugler (15 %), og å være med på jakt (19 %). Det er også et mindretall som sier at de ofte eller noen ganger begraver døde fugler (45 %), overnatter ute i skog og mark (45 %), er ute i skogen for å se på fugler (41 %), rir (37 %), eller legger ut mat til rådyr eller elg (32 %).

For aktiviteter knyttet til fugler ser vi at noen flere jenter (77 %) enn gutter (70 %) legger ut mat til fuglene, og at jentene er i flertall også når det gjelder "se på fugler", "begrave fugler" og "mate ender eller svaner". Resultatene viste ellers at deltakelse avtar fra 3. til 8. klasse når det gjelder f.eks. å se på fugler, mate ender eller svaner, lese bøker om dyr, fange smådyr, begrave fugler, og legge ut mat til fugler. Interessen for dyreliv vistes også ved at 71 % av barna som deltok i undersøkelsen hadde dyr hjemme hos seg.

I de nevnte norske undersøkelsene avtok interessen for å se dyr klart fra ni til 15 års alder. Lignende resultater finner vi i flere tidligere undersøkelser (se Kaplan & Kaplan 2002). Ungdom uttrykker ofte lavere preferanse for naturområder, og høyere preferanse for mer "utviklede" områder, enn hva barn (og ofte også voksne) gjør. Balling & Falk (1982) var en av de første som viste dette, de fant at folk i gjennomsnitt viste en preferanse for åpne, savannelignende landskaper, fulgt av ulike skogslandskaper. Men den laveste preferansen ble funnet blant 15-åringene. Lignende resultater finner vi også i en skotsk undersøkelse (Bell et al. 2003) blant 12-18-åringene. Fra ca. 15 års alder mistet mange gutter og jenter interesse for aktiviteter i naturområder. Men dersom de hadde en sterk interesse for fiske eller ornitologi, vedvarte interessen. Den alder som passer best for aktiviteter i naturen synes å være fram til puberteten – deretter overtar andre interesser mer og mer.

Også ungdom setter imidlertid pris på naturområder, men altså i noe mindre grad enn de yngre, og enn voksne. De unge setter mer og mer pris på områder der de kan være sammen med venner, og drive med aktiviteter som ballspill, se TV, og lignende (Larson 2000). Dette er sannsynligvis en del av overgangen til voksne roller, der sosial støtte, sosial akseptering og sosial kompetanse er viktig. I tillegg kommer at puberteten ser ut til å markere overgang fra mer aktive til mer passive fysiske vaner (Brodersen et al. 2005).

1.4 Fysisk aktivitet ute blant unge: etnisitet, kjønn, alder og sosial klasse

Forskjeller mellom etniske/kulturelle grupper

Det viser seg klare forskjeller i fysisk aktivitet når man sammenligner studenter i flere land. Ifølge European Health and Behaviour Survey (1989-1992) varierte utbredelsen av fysisk trening utført de to ukene før registreringen fra over 80 % til under 60 % på tvers av de 21 landene (Steptoe et al. 1997). Haase et al. (2004) samlet data fra 21 land i Europa, Asia, Sør-Amerika og Sør-Afrika. Utbredelsen av fysisk inaktivitet, målt som andel av fritida, varierte fra 23 % i Nordvest-Europa og USA til 44 % i utviklingsland.

Man kan også sammenligne grupper innen ett land. Basert på representative data fra større helseundersøkelser i USA er det flere ganger funnet at etniske minoritetsgrupper driver mindre med fysiske aktiviteter enn hva hvite unge gjør (Heath et al. 1994; Andersen et al. 1998; Gordon-Larsen et al. 1999). I England har det vært en del bekymring for at asiatiske skolebarns deltakelse i sport og andre fysiske aktiviteter er lav. I en undersøkelse av McGuire & Collins (1998) går det fram at det i første rekke er foreldrenes påvirkning som hindrer barna fra å delta. Sport og trening synes å ha en lav status i disse innvandrergroppene. Flere undersøkelser i skolene i London har vist at bortsett fra interesse for cricket, er asiatisk ungdom lite interessert i fysisk trening og sport (Siann et al. 1996; Bramham 2003). Det samme viser seg i andre engelske byer (Woodfield et al. 2002).

I sørstater i USA ba Philipp (1998) elever i 11. og 12. klasse om å vurdere populariteten for 20 fritidsaktiviteter. For 10 av dem var det klare forskjeller mellom svarte og hvite elever. Afro-amerikanske elever syntes best om basketball, dansing og å gå til kjøpesenteret, mens hvite elever syntes best om amerikansk fotball, ridning, fiske og golf. Også i Canada viser det seg at immigrantbarn fra mange land er mindre fysisk aktive enn andre i fritida (Taylor & Doherty 2005). Og i Sør-Afrika viste det seg at hvite 9-åringene var mer fysisk aktive enn jevngamle svarte barn, og de så mindre på TV.

Kjønn, alder og sosial klasse

I mange undersøkelser, spesielt i Nord-Europa og i USA, viser det seg at jenter i gjennomsnitt er mindre fysisk aktive enn guttene er (Heath et al. 1994; Sallis et al. 1996; Hagger et al. 1998; Andersen et al. 1998; Kristjansdottir & Vilhjalmson 2001; Woodfield et al. 2002; Klasson-

Heggebø & Anderssen 2003; Cardon et al. 2005; Raudsepp 2006). Denne kjønnsforskjellen viser seg tidlig i livet (6-year-olds: Manios et al. 1999; 3-to 5-year-olds: Hussey et al. 2001; Pate et al. 2004), og kan ha en sammenheng med kjønnsforskjeller i aktivitet som en ser antydninger til allerede i spedbarnsalderen (Campbell & Eaton, 1999; Garstein & Rothbart 2003).

Det er også et vanlig funn at deltakelse i ulike former for fysisk aktivitet avtar ettersom de unge blir noe eldre (Wolf et al. 1993; Heath et al. 1994; Culp 1998; Kimm et al. 2000; Sallis 2000; Sallis et al. 2000; Kristjansdottir & Vilhjalmsson 2001; Kimm et al. 2002; Barnett et al. 2002; Klasson-Heggebø & Anderssen 2003; Norman et al. 2005). Siden mange populære former for fysisk aktivitet foregår utendørs er det interessant å se at også ungdommens interesser for natur-baserte aktiviteter, som for eksempel interesse for dyreliv, avtar med økende alder. Endringer ser ut til å være klarest ved inntreden til puberteten (Bjerke et al. 2001; Kaplan & Kaplan 2002; Bell et al. 2003; Brodersen et al. 2005).

Når det gjelder forskjeller i fysisk aktivitet mellom barn fra ulike sosiale klasser har resultatene vært noe mer sprikende enn hva gjelder for virkninger av kjønn og alder (Stamps & Stamps 1985; Hutchison 1988). Sallis et al. (1996) fant ingen forskjeller mellom sosiale klasser når det gjaldt fysisk trening i fritida; dette gjaldt 'high school students' i California. Men de fra høyeres sosio-økonomiske lag deltok mer enn andre i fysisk trening på skolen. I andre land har man funnet mindre stillesitting og mer fysisk aktivitet blant unge fra høyere sosio-økonomiske lag enn blant de fra lavere lag: Island (Kristjansdottir & Vilhjalmsson 2001), England (Woodfield et al. 2002), Sør-Afrika (McVeigh et al. 2004), og Estland (Raudsepp 2006).

1.5 Metode

Delmål 1 var å registrere natur- og kulturminnerelaterte holdninger og aktiviteter blant barn og unge i området, identifisere bruk, preferanser, barrierer for bruk, samt kulturelle og sosiale faktorer som påvirker dette. En spørreskjemaundersøkelse ble gjennomført i noen utvalgte skoler (6. og 9. trinn), og en undersøkelse blant førskolelærere i utvalgte barnehager i området om uteaktiviteter for førskolebarn. I denne rapporten gjengir vi resultater fra undersøkelsen fra 6. og 9. trinn.

Vi henvendte oss til Utdanningsetaten i Oslo kommune, med presentasjon av prosjektet og med forespørsel om etaten kunne anmode skolene i de aktuelle områdene å delta i undersøkelsen. Etter flere henvendelser uten at etaten svarte, valgte vi å kontakte 21 skoler direkte. Skolene ble purret en gang. 11 skoler sa seg villige til å bli med i undersøkelsen (noen med bare 6. trinn, noen med bare 9. trinn, noen med begge trinn). Skolene er: Bjøråsen, Tveita, Vestli, Jeriko, Ammerud, Bryn, Groruddalen, Vålerenga, Apalløkka, Lindeberg og Tokerud. Elleve barn (av totalt 694) hadde oppgitt lite troverdig alder, og ble utelatt fra aldersgrupperingen; det ble derfor 293 elever fra 6. trinn og 390 elever fra 9. trinn.

Det ble laget et spørreskjema etter innspill fra deltakerne i forskergruppen. Dette skjemaet følger som vedlegg til denne rapporten. Elevene besvarte skjemaet under veiledning av en av skolens lærere, og det var satt av en skoletime til dette. Dette skjedde i perioden 20. september – 10. oktober 2005.

Skjemaet inneholder en god del spørsmål som forutsetter spesifikke kunnskaper. Det spørres for eksempel etter vurderinger av konkrete steder. Sett ut fra barns aksjonsradius dekker undersøkelsen en stort område. Geografien, bygningsstrukturene og navnene varierer. Det er ikke usannsynlig at vi flere steder har spurt etter ting som ligger utenfor manges erfaringsverden. Det gjelder selvsagt når vi spør med henvisning til offisielle navn på konkrete områder. Spørsmål om bruk og vurdering av helt konkrete steder er i hovedsak utelatt fra denne rapporten.

2 Resultater

2.1 Bakgrunnsvariabler

I fortsettelsen kommer vi til å gå i gjennom resultatene fra undersøkelsen. Hovedvekten skal ligge på spørsmål som handler om hvordan barna og ungdommene bruker utearealer, hvilke kvaliteter de setter mest pris på og hvilke ønsker de har for utviklingen av områdene. Hvilken praksis og hvilke preferanser barn og ungdom har varier. For å forstå noe av denne variasjonen har vi stilt en serie spørsmål om forhold ved de unges bakgrunn. I det følgende kommer vi til å gå gjennom fordelingene på bakgrunnsvariablene som finnes i datamaterialet. Tabellene som presenteres er nummerert i samsvar med spørreskjemaet.

Kjønn og alder

Vi stilte spørsmålet: Er du gutt eller jente? 53 prosent oppga at de var gutter, mens 47 prosent skrev at de var jenter. Det ligger nærmere det som er den faktiske fordelingene mellom kjønnene i disse aldersgruppene, men det er en viss overrepresentasjon av gutter. Undersøkelsen ble foretatt seint på høsten. Etter normen skal elevene fylle 11 og 14 den høsten de går henholdsvis i sjette og niende klasse. Slik er det også i utvalget her. Noen få er 10 og 13, men aldersgruppene 11 og 14 dominerer.

Bomiljø

Vi spurte elevene om hvor lenge den enkelte hadde bodd der han eller hun bor nå.

Spørsmål nummer 3.

Hvor lenge har du bodd der du bor nå?	N	%	Kumulativ %
Så lenge jeg har levd	234	34,2	34,2
Mer enn 10 år	95	13,9	48,1
Mellom 5 og 10 år	158	23,1	71,2
Mellom 1 og 5 år	152	22,2	93,4
Mindre enn ett år	45	6,6	100,0
Total	684	100,0	
Ikke besvart	10		
Total	694		

Fordelingen viser at mange har bodd lenge på stedet de bor. 34 prosent har aldri bodd andre steder, og nær halvparten har bodd mer enn 10 år på samme sted. En liten andel, 7 prosent, rapporterte at de var flyttet inn i løpet av siste år. Det vil si at Groruddalen, har en ganske stabil barne- og ungdomsbefolkning.

Vi stilte to spørsmål som på litt ulike måter skal måle hvor godt de unge liker stedet der selv bor. Svarene ga et litt varierende bilde av hva deltakerne i undersøkelsen mente om dette. Først stilte vi spørsmålet: Hvor godt trives du i strøket du bor?

Spørsmål nummer 4.

Hvor godt trives du i strøket der du bor?	N	%	K-%
Svært godt	396	57,9	57,9
Godt	234	34,2	92,1
Mindre godt	33	4,8	96,9
Trives ikke	21	3,1	100,0
Total	684	100,0	
Ikke besvart	10		
Total	694		

Et overveldende flertall (92 prosent) oppga at de trives godt eller svært godt i strøket de bor. Fem prosent trivdes mindre godt og bare 3 prosent sa at de ikke trives. Når vi spør på denne måten ser det ut til at barn og unge i Groruddalen trives meget godt i strøket de bor. Da er det ganske paradoksalt at bare 53 prosent svarte "ja, gjerne" eller "ja, svært gjerne" på spørsmål om de kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i strøket de selv bor.

Spørsmål nummer 5 (N= 683).

Prøv å forestille deg at du en gang får egne barn. Kunne du tenke deg å la dine barn vokse opp i det strøket du selv bor	Total %	Gutt %	Jente %
Ja, svært gjerne	21	22	20
Ja, gjerne	32	33	32
Verken ja eller nei	27	22	31
Nei, helst ikke	13	14	12
Nei, ikke i det hele tatt	7	9	5
Total	100	100	100

Hele 20 prosent vil heller at egne barn skal vokse opp andre steder. I tillegg er en betydelig andel (27 prosent) indifferente. Å svare "verken ja eller nei" på et slikt spørsmål tyder heller ikke på stor begeistring. Til sammen er det altså 47 prosent, eller nær halvparten, som ikke er særlig begeistret for, eller endog direkte negative til tanken om å la egne barn vokse opp i strøket der de selv bor.

De unge ble også spurt om hvem de bor sammen med.

Spørsmål nummer 10.

Hvem bor du sammen med?	N	%
Mor og far	446	65,4
Bare mor	96	14,1
Bare far	18	2,6
Mor og hennes samboer eller ektefelle	48	7,0
Far og hans samboer eller ektefelle	1	,1
Omtrent like mye hos mor og far	59	8,7
Fosterforeldre	1	,1
Andre	13	1,9
Total	682	100,0

Vi ser at det absolutt mest alminnelige er å bo sammen med både mor og far. 65 prosent gjøre det. Blant de som ikke har foreldre som bor sammen, bor de aller fleste sammen med mor – enten bare med mor eller sammen med henne og hennes partner. 21 prosent bor på denne måten. Bare tre prosent oppga å bo sammen med far. Delt omsorg er heller ikke særlig vanlig i dette materialet. 9 prosent bor "omtrent like mye hos mor og far".

Etnisk bakgrunn

Groruddalen er et av områdene innenfor Oslo som har det største innsalget av innvandrere i befolkningen. Vi stilte en serie spørsmål for å tappe ulike sider ved dette fenomenet. For det første:

Spørsmål nummer 6.

Er du født i Norge?	N	%
Ja	591	86,5
Nei	92	13,5
Total	683	100,0
Ikke besvart	11	
Total	694	

Ikke overraskende er det fleste født her i landet. Bare 14 prosent av de unge var født utenfor landets grenser. 44 prosent (n=56) av disse opplyste at de var kommet til landet etter at de fylte 6 år. Det vil si at rundt regna 8 prosent av utvalget kom til Norge etter at de var nådd skolealder. Dermed hadde de aller fleste gjennomlevd en barndom i Norge da vi fanget dem opp i 6. og 9. klasse. Ganske få hadde emigrert hit i en alder som innebærer at de har gått på skole i andre land. Det ville ikke være urimelig å klassifisere dem som norske.

Men måten det spørres på fører til at mange som ofte regnes som tilhørende innvandrerbefolkningen faller utenfor. Statistisk sentralbyrå (SSB) operer for eksempel med en definisjon som sier at de som har begge foreldrene sine født utenfor Norge regnes som innvandrere (Vassenden 1997). Når vi legger SSB's definisjon til grunn får vi et helt annet inntrykk av hvor variert Groruddalen er med hensyn til befolkningens etniske sammensetning. Vi spurte om mor er født i Norge, om far er født i Norge og eventuelt hvilke land de er født i.

Spørsmål nummer 8.

Er mor født i Norge?	N	%	Er far født i Norge?	N	%
Ja	337	50,3	Ja	298	44,0
Nei	341	49,7	Nei	380	56,0
Total	678	100,0	Total	678	100,0
Ikke besvart	16		Ikke besvart	16	
Grand Total	694		Grand Total	694	

Omtrent halvparten av de spurte skoleelevene opplyste at mor ikke var født i Norge. 56 prosent rapporterte at far var født i et annet land. Når vi spør på denne måten ser vi at svært mange av Groruddalens barn og unge har relasjoner til utlandet gjennom familiære bånd. For å kunne benytte SSB's definisjon la vi svarene på disse to spørsmålene sammen. Da framkommer tre kategorier: Barn med to foreldre født i et annet land enn Norge, barn med en forelder født i Norge og en utenfor og tilslutt barn med to norskfødte foreldre.

Spørsmål nummer 8 (Gruppert etter ssb's definisjon av innvandrere).

Er en eller begge født i Norge?	N	%
Ingen født i Norge	307	45,3
En født i Norge	107	15,8
Begge født i Norge	264	38,9
Total	678	100,0
Ikke besvart	16	
Grand Total	694	

Fordelingen her viser at det er ganske stor overlapp mellom det å ha en mor og det å ha en far født utenfor Norge. 45 prosent har denne bakgrunnen og er dermed "innvandrere" etter SSB's definisjon. Resten, både de med to foreldre (39 prosent) og de med en forelder (16 prosent) som er født i Norge, regnes da som "norske". Gruppen med en norskfødt og en utenlandskfødt mor eller far er trolig i en bestemt forstand ekstra uensartet. Det ser vi når vi vurderer hvor bes-

teforeldrene kan komme fra. Det vi først og fremst forbinder med kategorien er unge med to norskfødte besteforeldre og to besteforeldre som er født i samme landet som den utenlandskfødte mora eller faren. Men det er også mulig å ha fire utenlandskfødte besteforeldre. Man kan ha en far (eller mor) som er født i Norge av utenlandskfødte foreldre og en mor (eller far) som selv har immigrert til landet. Dette innebærer mest sannsynlig at en del av barna og ungdommene som faller inn under denne kategorien, sosialt og kulturelt, like godt kunne vært klassifisert som innvandrere. Hvorvidt man føler seg som norsk-pakistaner og er del av et norsk-pakistansk miljø er for eksempel neppe avhengig av at begge foreldrene er født utenfor Norge.

Vi spurte videre om hvilket land mor og far var født i. I utvalget finnes elever med mødre fra 52 forskjellige land og fedre fra 56 forskjellige land, Norge inkludert. Tallene forteller det vi viste fra før av, Groruddalen er i stor grad et multietnisk samfunn. 76 elever oppga at de hadde far og 81 oppga at de hadde mor fra Pakistan. Unge med bakgrunn fra Pakistan er den desidert største gruppa med innvandrede foreldre. Elever med mor fra Pakistan utgjør 12 prosent av hele utvalget og 26 prosent av underutvalget med utenlandskfødte mødre. Neste største gruppe er elever med aner fra Sri Lanka. 43 elever hadde mødre herfra. 6 prosent av hele utvalget og 14 prosent av underutvalget. Deretter følger Somalia (23 elever, 3 prosent av utvalget og 7 prosent av underutvalget) og Vietnam (17 elever, 2 prosent av utvalget og 5 prosent av underutvalget). Tyrkia og Marokko følger tett på og deler femteplassen (15 elever, 2 prosent av utvalget og 5 prosent av underutvalget). Dette blir for små kategorier til at det er meningsfullt å bearbeide dem statistisk. I de følgende analyser kommer vi hovedsakelig til å operere med kategoriene innvandrere og norsk (SSB's definisjon), men av og til vil vi også bruke tredelingen fra tabellen over.

Sosial klasse

Informasjon om sosial klasse er vanskelig å skaffe til veie når man har med barn å gjøre. Man kan ikke forutsette at de vet hvilket yrke foreldrene har. I denne undersøkelsen fikk respondentene likevel spørsmål om mors og fars yrke. I tillegg ble de bedt om kort å fortelle hva foreldrene gjør på jobben. Opplysningene som framkom ble kodet etter en klassemodell som Skogen (1996) har utarbeidet på grunnlag av det internasjonale yrkesklassifiseringssystemet ISCO-88 (ILO 1990). Her er informasjonen om fars yrke brukt for å bestemme familiens klasseposisjon. Fremdeles er det nok sånn at fars arbeid har mest å si for den klassemessige konteksten som rammer inn barns oppvekst. I de tilfellene hvor opplysninger om fars yrke mangler, har vi brukt mors yrke.

Skogen operer med følgende kategorier: *Høyere administrative lag* (Høy adm.) består av ledere på høyt nivå i offentlig og privat sektor. *De humanistisk sosiale mellomlagene* (Hum. sos.) består av yrker som vanligvis krever to til tre års høgskoleutdanning eller mer, sånn som lærere, sosionomer og diverse helsearbeidere. Ingeniører, datafolk, teknikere og økonomer med utdanning fra høgskoler og universiteter er plassert i kategorien *De teknisk økonomiske mellomlagene* (Tekn. øk.). Folk som jobber på lavere nivå innen post, bank forsikring eller som arbeider med tjenesteyting av forskjellige slag plasseres som *Lavere funksjonærer* (Lav funk.). Dette er stillinger som normalt krever mindre enn to års høgskoleutdanning. *Arbeidere* er lønnsarbeidere i manuelle yrker, sånn som prosessarbeidere, håndverkere og sjåførere. Kategorien *Uten arbeid* brukes i tilfeller der både mor og far står uten arbeid. Dette blir en brokete kategori som samler arbeidsledige, uføretrygdede og studenter. Når vi mangler informasjon både om mor og far brukes betegnelsen *Ikke besvart*.

Spørsmål nummer 9 (gruppert etter Skogens klassemodell).

Sosial klasse	N	%
Tekn. øk.	98	14,1
Hum. sos.	69	9,9
Lav funk.	164	23,6
Arbeider	251	36,2
Uten arbeid	15	2,2
Ikke besvart	97	14,0
Total	694	100,0

Svært få, bare tre elever oppga at fedrene hadde jobber som kunne karakteriseres som tilhørende de høyre administrative lagene. De det gjaldt ble omkodet og plassert sammen med de teknisk økonomiske mellomlagene. Da får vi fram fordelingen i tabellen over. Det mest slående trekket ved utvalget er at hele 35 prosent kommer fra arbeiderklassen. Selv om vi slår sammen de to middelklassekategoriene er arbeiderklassen definitivt større. Gruppen av elever fra sjiktet lavere funksjonærer er nest størst og utgjør 24 prosent av utvalget. Skillet mellom arbeidere og lavere funksjonærer kan være litt unødvendig i vår sammenheng. Dersom vi slår de to gruppene sammen samtidig som vi også holder de to middelklassekategoriene samlet får vi en enda enklere klassemodell. Den viser at 24 prosent av respondentene oppgir yrker som innebærer at de har middelklassebakgrunn mot 60 prosent med arbeiderklassebakgrunn. Til sammen er det 16 prosent som med foreldre som ikke har arbeid eller som ikke har besvart spørsmålet om foreldrenes yrke. For å forenkle språket kommer vi til å kalle denne gruppa for "missing-gruppa".

Der er ikke alltid like enkelt å kode de unges svar på spørsmålet om yrke. Et problem som gikk igjen var alle de som skrev slikt som "data" og "it-greier". Dersom de har edb-utdannelse fra høgskoler eller universitet hører de naturligvis hjemme i de teknisk/økonomiske mellomlagene. Sannsynligvis innebærer disse svarene ganske ulikartede yrker. Innenfor de teknisk/økonomiske mellomlagene oppga nesten hver femte (19 prosent) elev å ha en far som jobber med data. Som andel av hele utvalget utgjør den samme gruppa tre prosent. En annen enkeltgruppe som også er stor og som kan ha en spesiell interesse er de med fedre som kjører taxi. Etter ISCO-88 hører sjåfører til i arbeiderklassen, men enkelte er nok drosjeeiere og dermed selvstendig næringsdrivene. I utvalget her utgjør elever med fedre som kjører drosje 11 prosent av arbeiderklassen og fire prosent av hele utvalget. Av og til kommer vi i de videre analysene til å holde et ekstra øye med disse to gruppene, for å sjekke om det gjør noen forskjell om vi holder dem utenfor eller innenfor de kategoriene hvor de i utgangspunktet ble plassert.

2.2 Generelle fritidsaktiviteter og fysisk aktivitet

Før vi går løs på resultatene som konkret handler om unges praksis når det gjelder kulturminner og naturkvaliteter skal vi gi en oversikt over aktiviteten når det gjelder annen bruk av fritida, herunder former for fysisk aktivitet som normalt ikke betegnes som friluftsliv.

Spørsmål nummer 11 (N= 639-666).

Gjorde du noen av disse aktivitetene sist uke?	Ja %	Nei %
Besøkt familie eller nabo	61	39
Var med mor eller far på innkjøp	55	45
Gikk tur sammen med mor/far	29	71
Trente i idrettslaget jeg er med i	49	51
Var på tur eller lekte sammen med venner i skogen nær der jeg bor	27	73
Var sammen med venner på kjøpesenteret	49	51
Så på TV/DVD/video sammen med venner	65	35
Trimmet på egen hånd (løp en tur, var i svømmehallen etc.)	42	58
Var i fritidsklubb	20	80
Gjorde lekser	74	26
Gjorde noe sammen med mor og far (drev med hobby, trening eller lignende)	39	61
Brukte størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	53	47
Hadde besøk av venner på rommet mitt	54	46
Hjalp til hjemme (vasket, ryddet o.s.v.)	69	31
Var på besøk hjemme hos en venn	72	28
Leste ei bok som jeg liker	47	53
Sto sammen med venner på et gatehjørne/veikryss, utenfor en kiosk eller en bensinstasjon	22	78
Dro inn til sentrum	52	48
Var på tur til en gammel bondegård	8	92
Var på tur til en gammel hage nær der jeg bor	7	93
Var på tur til en gammel bygning nær der jeg bor	7	93
Var hjemme sammen med mor, far eller søsken hele kvelden	66	34
Var på møte i lag eller forening, for eksempel speideren	15	85
Tegnet, malte eller skrev hjemme på egen hånd	42	58
Spilte dataspill, chattet	83	17
Spilte på spilleautomat (med pengepremie)	9	91

Vi ser av tabellen at de aktivitetene flest har gjort i løpet av siste uke er slikt som verken innebærer bruk av friluftsområder eller kulturminner. Spilte dataspill eller chattet (83 prosent), gjorde lekser (75 prosent) og var på besøk hos en venn (72 prosent) er de aktivitetene som flest rapporterte å ha gjort uka før datainnsamlingen. Til sammenligning rapporterte 27 prosent at de hadde vært på tur eller lekt i skogen med venner, 29 prosent at de hadde gått på tur med mor eller far, 42 prosent at de hadde trimmet på egen hånd og 49 prosent at de hadde trent i et idrettslag. Forholdet til kulturminner og kulturmiljøer styrer ut fra undersøkelsen i liten grad aktivi-

teten til brukergruppen. 7-8% svarer at de har besøkt en gammel hage, bygning eller bondegård siste uke. Dette er den klart laveste verdien knyttet til aktivitetstyper som er angitt i spørreskjemaet, men kanskje også det smaleste ved at "gammel" her utgjør en kvalitativ faktor knyttet til en type besøksmål. Svarprosenten indikerer at en aktiv bruk av kulturminner og kulturmiljøer ikke er utbredt i kraft av å omhandle kulturminner, men fanger ikke nødvendigvis opp den faktiske aktiviteten som foregår i tilknytning til kulturminner uten viten om at dette er et kulturminne.

Enkelte aktiviteter er preget av at det er klare kjønnsforskjeller, mens andre ser ut til å være mer "ukjønn". Omtrent like mange gutter og jenter oppga at de hadde gjort lekser (72 prosent versus 76 prosent), at de hadde spilt dataspill eller chattet (84 prosent versus 81 prosent), at de hadde vært på tur med mor og far (27 prosent versus 31 prosent) og at de hadde vært på tur eller lekt med venner i skogen (27 prosent av både guttene og jentene rapporterte dette). Guttene er betydelig mer aktive enn jentene når det gjelder å ha trent i idrettslag (56 prosent versus 42 prosent), trimmet på egenhånd (46 prosent versus 37 prosent) og vært i fritidsklubb (25 prosent mot 16 prosent). Jentene er på sin side mer aktive enn guttene når det handler om å hjelpe til hjemme (74 prosent versus 64 prosent), være sammen med venner på kjøpesenter (56 prosent versus 42 prosent), lese i ei bok de liker (52 prosent versus 43 prosent) og å tegne, male eller skrive hjemme på egenhånd (54 prosent versus 31 prosent). Det er små kjønnsforskjeller for kulturminnemålene. Unntaket er "var på tur til en gammel hage nær der jeg bor". 10 prosent av guttene mot 4 prosent av jentene oppga at de hadde gjort det siste uke.

Det var få signifikante klasseforskjeller. Det er en tendens til at barn og unge med bakgrunn fra de humanistisk/sosiale mellomlagene oftere har gått på tur med foreldrene sine, mens de unge med foreldre fra den teknisk/økonomiske middelklassen oftere enn andre har trent i regi av et idrettslag. Barn og unge fra arbeiderklassen oppgir sjeldnere enn de andre at de har stått sammen med venner på et gatehjørne/veikryss, utenfor en kiosk eller en bensinstasjon.

Strandbu (2000) fant i en undersøkelse av Osoulungdoms fritidsvaner at om lag hver andre med etnisk-norsk bakgrunn går på tur, mens dette gjelder for mindre enn hver tredje ungdom med utenlandsk bakgrunn. Unge med oppvekst i middelklassen gikk mest på tur.

Spørsmål nummer 11: Andel som oppgir å ha deltatt i ulike aktiviteter siste uke etter om foreldre er født i Norge eller ikke. Prosent

	Begge født Norge (n=250)	Ingen født Norge (n=293)	Prosent-differanse
Besøkte familie eller nabo	57	66	9
Var med mor eller far på innkjøp	51	57	6
Gikk tur sammen med mor/far	24	33	9
Trente i idrettslaget jeg er med i	60	39	-21
Var på tur eller lekte sammen med venner i skogen der jeg bor	25	29	4
Var sammen med venner på kjøpesenter	45	53	8
Så på TV/DVD/video s.m. venner	66	62	-4
Trimmet på egen hånd (løp tur, var i svømmehall etc.)	47	37	-10
Var i fritidsklubb	16	23	7
Gjorde lekser	76	74	-2
Gjorde noe s.m. mor/far (hobby o.l)	44	38	-6
Brukte størstedel av kvelden ute sammen med venner/kamerater	56	47	-9
Hadde besøk av venner på rommet mitt	57	51	-6
Hjalp til hjemme (vasket, ryddet etc)	62	77	15
Var på besøk hjemme hos en venn	74	70	-4
Leste ei bok jeg liker	43	51	8

Sto sammen med venner på et gatehjørne/veikryss, utenfor kiosk eller en bensinstasjon	23	21	-2
Dro inn til sentrum	40	59	19
	Begge født Norge (n=250)	Ingen født Norge (n=293)	Prosent-differanse
Var på tur til en gammel bondegård	7	8	1
Var på tur til en gammel hage nær der jeg bor	6	8	2
Var på tur til en gammel bygning nær der jeg bor	6	9	3
Var hjemme s.m. mor far el. Søsken hele kvelden	65	70	5
Var på møte i lag eller forening (eks. speideren)	16	14	-2
Tegnet, malte eller skrev hjemme på egen hånd	38	47	9
Spilte dataspill, chattet	84	81	-3
Spilte på spilleautomat	8	10	2

Gjennomgående er det små forskjeller i deltakelse i ulike aktiviteter mellom barn med norsk bakgrunn, og barn som har foreldre som er født utenfor Norge. Vi ser likevel at barn med innvandrerbakgrunn utviser et mer familieorientert fritidsmønster (Øya 2003) enn det som gjelder etnisk norske. Det er gjennomgående en høyere andel blant innvandrerbarn som "har gjort ting" sammen med mor eller far, slik som gjøre innkjøp, gå på tur sammen med, hjelpe til hjemme. Vi ser også at barn med innvandrerbakgrunn oftere enn norske har besøkt slektninger og naboer. Sport og idrett har betydelig mindre plass i innvandrerbarns aktivitetsregister. Andelen som har drevet trening i idrettslag eller som har trimmet på egen hånd er svært mye lavere enn blant etnisk-norske.

Blant barn med innvandrerbakgrunn ser vi at det å "dra inn til sentrum" har langt større utbredelse enn blant norske. Dette kan være uttrykk for "fritidspendling" og utelivsorientering (Øia 2003), og slik sett sees som ledd i et ustrukturert fritidsmønster (Aaboen Sletten 2003), men det kan også tenkes at hyppigere reiser til sentrum henger sammen med en sterkere familieorientert fritidsbruk. Vi så at innvandrerbarn ofte besøker slektninger. En betydelig andel av innvandrerbefolkningen er bosatt i sentrumsnære områder. Det å besøke slektninger vil derfor for mange kunne forutsette besøk i sentrum. Viktige religiøse institusjoner er dessuten lokalisert i sentrum. For mange kan sentrumsreiser være begrunnet med besøk til moské eller deltaking i koranskole.

Noen av de ulikhetene vi finner i fritidsbruk mellom etnisk norske- og innvandrerbarn har sammenheng med at jenter og gutter har ulike vaner og preferanser. Dette gjelder for eksempel deltaking i idrettsaktiviteter. *Hele forskjellen* mellom innvandrere og etnisk-norske ligger i at jenter med innvandrerbakgrunn i svært liten grad er aktive. Bare i overkant av hver femte innvandrerjente har trent i idrettslag, mens dette gjelder mer enn hver andre gutt med innvandrerbakgrunn – samme omfang som gutter med norsk-etnisk bakgrunn. Det samme gjelder for det å trimme på egen hånd: 30 prosent av jenter og 44 prosent av gutter med innvandrerbakgrunn har gjort dette siste uke. Gutter med innvandrerbakgrunn er like aktive egentrimmere som norske gutter og jenter, mens jenter med innvandrerbakgrunn altså er vesentlig mindre aktive. Det mer familieorienterte fritidsmønstret blant innvandrerbarn gjelder både gutter og jenter. Det å hjelpe til med vasking og rydding hjemme er for eksempel betydelig mer utbredt for gutter og jenter med innvandrerbakgrunn enn det er for etnisk norske.

I spørsmålene 13 og 14 blir barna bedt om beskrive hvor de oppholder seg "når du er ute i fritida" om vinteren og om sommeren. Til hver type opplistet sted er svaralternativene "ofte", "av og til" og "aldri". Nedenstående tabeller viser andelen som oppgir at de **ofte, av og til og aldri** tilbringer tid på de nevnte typene steder.

Spørsmål 13 (N=638-657)

Når du er ute i fritida om vinteren, hvor er du da?	Ofte %	Av og til %	Aldri %
På veien eller i gata	16	55	29
I parken	8	38	54
På lekeplassen	13	43	44
I hagen	15	31	54
I skogen	16	42	42
På kjøpesenter eller butikk	40	50	10
På kafe eller snackbar	13	42	45
På idrettsplass	29	38	33
I idrettshallen	31	35	34

Spørsmål 14 (N=638-657)

Når du er ute i fritida om sommeren, hvor er du da?	Ofte	Av og til	Aldri
På veien eller i gata	35	40	25
I parken	22	41	37
På lekeplassen	22	39	39
I hagen	24	33	43
I skogen	24	44	32
På kjøpesenter eller butikk	48	44	8
På kafe eller snackbar	20	39	41
På idrettsplass	45	31	24
I idrettshallen	33	36	31

Helt generelt kan vi si at det ser ut til at alle aktivitetene er noe de unge oftere gjør om sommeren enn om vinteren. Forskjellen mellom årstidene er størst for idrettsplasser og minst for idrettshaller. Uansett årstid er det flest som krysset av for kjøpesenter eller butikk som noe de ofte gjør når de er ute i fritida. Idrettsplassen kommer som en god nummer to. Når det gjelder uteaktivitet i skog og hager er det hva vi kan kalle moderat oppslutning. 32 prosent oppgir at de aldri er i skogen om sommeren, 42 prosent oppgir det samme for vinteren.

Vi finner et klart kjønnsmonster her. Mønsteret er det samme både for vinter og sommer. Jentene er oftere enn guttene på kjøpesenter eller i butikk (Sommer: 55 prosent av jentene og 41 prosent av guttene svarte "ofte"; Vinter: 48 prosent av jentene og 33 prosent av guttene svarte "ofte"). Guttene er på sin side oftere på idrettsplassen (Sommer: 37 prosent av jentene og 53 prosent av guttene svarte "ofte"; Vinter: 20 prosent av jentene og 38 prosent av guttene svarte "ofte") og i idrettshallen (Sommer: 28 prosent av jentene og 37 prosent av guttene svarte "ofte"; Vinter: 33 prosent av jentene og 48 prosent av guttene svarte "ofte")

Spørsmål 13 og 14: Andel av barna som oppgir at de **ofte eller av og til** oppholder seg følgende steder når de er ute vinter og sommer, fordelt etter foreldres fødeland

	Begge født Norge (n=250)	Ingen født Norge (n=293)	Differanse i prosent
Vinter			
På veien eller gata	79	64	-15
I parken	44	50	6
På lekeplassen	53	61	8
I hagen	53	40	-13
I skogen	77	43	-34
På kjøpesenter eller butikk	91	91	0
På kafe eller snackbar	60	49	-11
På idrettsplass	74	60	-14
I idrettshallen	73	59	-14
Sommer			
På veien eller gata	78	72	-6
I parken	55	69	14
På lekeplassen	55	68	13
I hagen	63	55	-8
I skogen	78	58	-20
På kjøpesenter eller butikk	95	93	-2
På kafe eller snackbar	67	52	-15
På idrettsplass	83	72	-11
I idrettshallen	75	61	-14

Det er til dels store forskjeller mellom barn med utenlandske og etnisk norske foreldre med hensyn til bruk av oppholdssteder i det offentlige rommet. Forskjellene er gjennomgående og mer eller mindre uavhengig av årstid. Med unntak av det å oppholde seg i park og på lekeplass er det flere barn av norsk-etnisk opprinnelse som bruker de forskjellige arenaene enn det som er tilfelle for innvandrerbarn. Det å være i skogen er for eksempel vesentlig mindre utbredt blant innvandrere enn blant etnisk-norske, særlig vinterstid. Disse forskjellene er kjønnsuavhengige. Det vil si at både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn opptrer forskjellig fra etnisk-norske på disse arenaene.

Spørsmål 15 for 6 klassinger (N=260-284).

Om skolevegen, 6. klasse	Ofte %	Av og til %	Aldri %
Går du til skolen	89	9	2
Sykler du til skolen	6	18	76
Kjører du bil med mor/far til skolen	3	33	64
Tar du buss eller t-bane til skolen	2	3	95

Spørsmål 15 for 9 klassinger (N= 353-376)

Om skolevegen, 9. klasse	Ofte %	Av og til %	Aldri %
Går du til skolen	88	9	3
Sykler du til skolen	14	32	54
Kjører du bil med mor/far til skolen	3	25	72
Tar du buss eller t-bane til skolen	4	9	87

Nær 90 prosent av elevene, uansett klassesertrinn, går ofte til skolen. Tilsvarende er det få som ofte kjører bil, tar buss eller t-bane. Sykling ser ut til å være noe som øker med alderen. Det er færre blant 9.-klassingene som aldri sykler til skolen. Det er små og få kjønnsforskjeller, men sykling er et unntak hvor 12 prosent av guttene og 8 prosent av jentene oppga at de ofte sykler til skolen. Sykling var også den eneste variabelen som ga utslag når det gjelder etnisk bakgrunn. Vi fant at blant de med to foreldre født i Norge var det 17 prosent som oppga at de ofte sykler til skolen. Blant elevene med to foreldre som var født utenfor Norge var det bare 6 prosent som oppga det samme. Det var ingen klasseforskjeller.

Nedenfor presenterer vi dataene fra et større batteri som tapper forskjellig typer fysisk aktivitet. Hva fenger barna mest?

Spørsmål 16. 6 klasse. Prosent

Hvor ofte pleier du å gjøre følgende ting?	Flere ganger i uka	Omtrent en gang i uka	En eller et par ganger i måneden	Sjeldnere enn en gang i måneden	Aldri eller nesten aldri
	%	%	%	%	%
Går skitur i skog og mark	7	16	16	14	46
Går på fottur i skog og mark	9	15	25	13	37
Går på bær- eller sopptur	6	9	14	15	56
Kjører snøbrett eller står slalom	31	14	16	10	29
Drar på fisketur	6	6	11	21	57
Overnatter ute i telt i skog og mark	3	2	8	19	69
Bruker grønne friområder/parker til ulike aktiviteter	16	13	21	15	35
Sykler en tur sammen med mor/far	12	11	18	15	44
Sykler en tur sammen med venner	32	22	16	13	18
Sykler en tur alene	25	22	12	17	25
Jogger sammen med mor/far	7	7	13	16	58
Jogger sammen med venner	13	14	13	18	44
Jogger en tur alene	12	11	9	14	54
Spiller ball med venner	57	18	7	7	12
Hopper strikk eller tau	20	13	9	9	49
Går omkring med venner og prater	58	18	6	8	9
Står skateboard	8	7	9	6	9

Vi legger sammen svarkategoriene 'flere ganger i uka' og 'omtrent en gang i uka', og ser at 'går omkring med venner og prater' er den av de 17 aktivitetene som flest gjør (76 %). Deretter følger 'spiller ball med venner' (68 %), 'sykler en tur sammen med venner' (42 %), 'kjører snøbrett eller står slalom' (37 %), og 'sykler en tur alene' (35 %). Aktiviteter som flest svarer 'aldri eller nesten aldri' på er 'står skateboard' (71 %), 'jogger sammen med mor eller far' (67 %), og 'overnatter ute i telt...' (66 %).

Resultatene viser at flere gutter enn jenter driver med følgende aktiviteter: Gå på ski (gutter 20 %, jenter 13 %), kjøre snøbrett/slalom (gutter 42 %, jenter 31 %), dra på fisketur (gutter 15 %, jenter 6 %), dra på telttur (gutter 8 %, jenter 2 %), sykle en tur sammen med venn (gutter 47 %, jenter 36 %), sykle en tur alene (gutter 44 %, jenter 16 %), spille ball med venner (gutter 76 %, jenter 59 %), og stå skateboard (gutter 20 %, jenter 6 %). Flere jenter enn gutter drar på bær/sopptur (71 % av guttene og 56 % av jentene svarte aldri) og en kjønnsforskjell i lignende størrelse finnes for å bruke grønne friområder til ulike aktiviteter. Dessuten driver flere jenter enn gutter med å hopp strikk/tau (25 % flere jenter enn gutter), og å gå omkring med venner og prate (11 % flere jenter enn gutter). For tre av aktivitetene var det ingen kjønnsforskjeller.

Det er ingen forskjeller mellom elever på 6. og 9. trinn i deltakelse i fisketurer, teltturer, bruk av grønne friområder, jogge sammen med venn, eller gå omkring sammen med venner og prate. For alle de andre aktivitetene svarte flere i 6. trinn enn i 9. trinn at de driver med dem flere ganger i uka eller omtrent en gang i uka. For de fleste aktivitetene er det 5-15 % flere 6.trinnselever enn 9.trinnselever som rapporterer at de driver med dem. Størst forskjeller er det for å sykle sammen med venn (54 % for 6. trinn, 33 % for 9. trinn), og for å sykle en tur alene (47 % for 6. trinn, 26 % for 9. trinn).

Deltakelse i de aktivitetene som finnes i vår liste er nesten ikke påvirket av om elevene er født i Norge eller ikke. Det var bare to unntak her: Elever som ikke er født i Norge går noe mindre skiturer, men står noe oftere på skateboard. Derimot hadde foreldres fødeland større påvirkning. Dersom ingen av foreldrene er født i Norge, går eleven sjeldnere på skiturer, går sjeldnere fotturer i skog og mark, kjører sjeldnere alpint, drar sjeldnere på fisketurer og sjeldnere på teltturer, sammenlignet med elvene som har to foreldre som er født i Norge. De som har en forelder født i Norge og en født i et annet land danner en mellomkategori.

Hvordan varier aktivitetene med sosiale klassebakgrunn? Når vi legger den enkle klassemodellen til grunn finner vi noen klare forskjeller. Sammenlignet med arbeiderklasseelevne går flere fra middelklassen på skitur en gang i uka eller oftere (20 % mot 15 %). Missing-gruppa skårer på nivå med arbeiderklassen. 16 prosent oppga at det går på skitur en eller flere ganger i uka. De største forskjellene finner vi i den andre enden av skalaen. Blant middelklasseelevne svarte 42 prosent at de aldri eller nesten aldri går på skitur. Til sammenligning svarte 52 prosent fra arbeiderklassen og 63 prosent fra missing-gruppa det samme. Vi fant et litt annet mønster når det gjelder fottur i skog og mark. Middelklasse- og arbeiderklassebarna ligner hverandre når det handler om andelen som er veldig aktive. 20 prosent i begge kategorier opplyste at de går på fottur en gang i uka eller oftere. Bare ni prosent i missing-gruppa rapporterte aktivitet på samme nivå. Også her er variasjonen større i den andre enden av skalaen. 30 prosent fra middelklassen, 43 prosent fra arbeiderklassen og 61 prosent fra missing-gruppa opplyste at de aldri eller nesten aldri går på fottur i skog og mark. Arbeiderklasseelevne kjører oftest snøbrett eller slalåm. 41 prosent av dem rapporterte at de gjorde det "omtrent en gang i uka" eller oftere. Det same gjelder 34 prosent blant middelklasseelevne og 27 prosent i missing-gruppa. Middelklasseelevne (26%) er sjeldnest helt inaktive. Blant arbeiderklasseelevne svarte 30 prosent at de "aldri eller neste aldri kjører snøbrett eller slalåm. Det samme gjelder 43 prosent av dem som havnet i missing-gruppa. 13 prosent av middelklasseelevne, 10 prosent av arbeiderklasseelevne og 7 prosent i missing-gruppa drar på fisketur en eller flere ganger i uka. I motsatt ende av skalaen er det 53 av middelklasseelevne, 61 prosent av arbeiderklasse elevne og 72 prosent missing-gruppa som svarer at de sjelden eller aldri drar på fisketur. Når det gjelder de andre aktivitetene er det ingen systematiske sammenhenger.

2.3 Medlemskap i klubber og foreninger

Vi stilte spørsmål om de unges deltakelse i foreninger, klubber og lag. Nedenfor er resultatene presentert.

Spørsmål 12 (N=497-563)

Er du med i noen av de følgende foreninger, klubber eller lag?	Ja %	Nei %
Fritidsklubb	39	61
Idrettslag	72	28
Forening for dyrehold (hunder, kaniner, akvarier, ridning eller lignende)	6	94
Speideren	7	93
Røde kors, Norsk folkehjelp eller lignende	10	90
Kristen forening	8	92
Muslimsk eller annen ikke-kristen religiøs forening	16	84
Musikkorps, kor, orkester	26	74
Jakt- og fiskeforening	8	92
Hobby (frimerker, modell, syforening eller lignende)	23	77
Dataklubb	7	93
4 H	5	95

Idrettslagene har desidert best rekruttering. Nesten tre av fire oppgir å være medlemmer. Fritidsklubbene og musikkorps, kor og orkestre har også relativt god oppslutning. Foreninger som har virksomheten konsentrert om dyr og natur, sånn som foreninger for dyrehold, 4H, Speideren og jakt og fiskeforeninger, ser ikke ut til å være særlig populære blant barn og unge i Grovuddalen.

Vi finner noen kjønnsforskjeller her. Generelt er jentene i flertall når det gjelder organiserte fritidssysler. Unntaket er idrettslagene (gutter 77% mot jenter 66%) og dataklubbene (gutter 9% mot jenter 4%). 11 prosent av jentene mot bare tre prosent av guttene er med i foreninger for dyrehold. 40 prosent av jentene mot 16 prosent av guttene er med i korps, kor eller orkester. Også når det gjelder hobbyklubber rapporterte flere jenter deltakelse (29% mot 18%).

Det er en tendens til at unge med bakgrunn fra de teknisk/økonomiske mellomlagene oftere er med i idrettslag, mens unge fra de humanistisk sosiale mellomlagene oftere er med i korps, kor eller orkester. Når det gjelder medlemskap i muslimsk eller annen ikke-kristen religiøs forening er det barn og unge fra arbeiderklassen som skårer høyest.

Vi fant til dels betydelig variasjon når vi sammenlignet fordelingene på variabelen som måler om mor og far er født i Norge eller ikke. I tabellen nedenfor er resultatene presentert.

Spørsmål nummer 12: Andel som oppgir å være medlem i organisasjon/forening etter foreldres fødeland. Prosent

	Begge født Norge (n=250)	Ingen født Norge (n=293)	Prosent-differanse
Er med i fritidsklubb	37	37	0
Er medlem i idrettslag	80	64	-16
Er med i forening for dyrehold	9	3	-6
Er med i speideren	10	6	-4
Er med i Røde kors, Norsk folkehjelp eller lignende	5	15	10
Er med i kristen forening	6	9	3
Er med i muslimsk el annen ikke-kristen religiøs forening	2	31	29
Er med i musikkorps, kor, orkester	35	16	-19

Er med i jakt- og fiskeforening	8	8	0
Er med i hobbyklubb (frimerke, modell, syforening eller lignende)	24	23	1
Er med i dataklubb	2	11	9
Er med i 4 H	5	4	-1

Oppslutningen om frivillige organisasjoner er til dels svært forskjellig for barn med norsk bakgrunn, og for barn av innvandrerforeldre. Gjennomgående viser barn med innvandrerbakgrunn større oppslutning om religiøse foreninger og ideelle organisasjoner som Røde Kors, og mindre oppslutning om idrettslag samt musikkorps, kor og orkester. Blant innvandrerbarn finner vi dessuten en klart høyere andel som er med i dataklubb.

Også disse forskjellene henger delvis sammen med at gutter og jenter opptrer forskjellig. Blant gutter oppgir tre av fire at de er medlem i idrettslag. Andelen er den samme blant innvandrer-gutter som blant norske. Jenter med norsk bakgrunn har enda høyere oppslutning (fire av fem), mens det blant jenter med innvandrerbakgrunn bare er hver andre som har slikt medlemskap. Også når det gjelder medlemskap i dataklubb finner vi store forskjeller mellom gutter og jenter. Jenter med innvandrerbakgrunn er med i omtrent samme utstrekning som norske gutter og jenter, mens det blant gutter med innvandrerbakgrunn er langt større andel (14 prosent) som er medlem av slik klubb. Når det gjelder medlemskap i religiøse og ideelle foreninger finner vi større oppslutning for innvandrerbarn uansett kjønn enn det som gjelder for norske.

2.4 Barnas vurderinger av eget nærmiljø

Vi stilte spørsmålet: Her kommer noen påstander om nærmiljøet eller området der du bor. Er du enig eller uenig i disse påstandene?

Spørsmål 17

Om nærmiljøet eller området der du bor	6. klasse		9. klasse	
	Enig	Uenig	Enig	Uenig
	%	%	%	%
Vi skulle hatt flere parker i området der jeg bor	56	44	60	40
Vi skulle hatt mer vann, slik som bekk, elv eller dam i området vårt	43	57	44	56
Mer av undervisningen på skolen burde skje ute i naturen	64	36	58	42
Jeg er interessert i historien, og hvordan det var tidligere på det stedet der jeg bor	48	52	34	66
Vi skulle hatt flere trær i det området der vi bor	23	77	19	81
Det skulle vært mer skog og kratt der vi bor	58	42	34	66
Jeg skulle ønske at det var flere badeplasser der jeg bor	80	20	73	27
Vi skulle hatt flere veier og stier å sykle på	54	46	46	54
Det skulle vært mer informasjon om historien fra området jeg bor i	40	60	32	68
Det skulle vært lettere å komme til en gård eller hageanlegg	33	67	24	76
Det skulle vært mer parkanlegg der jeg bor	46	54	48	52
Vi skulle hatt flere steder der vi kunne bruke skateboard	37	63	34	66
Vi skulle hatt flere fotballbaner	62	38	57	43
Om vinteren burde vi hatt flere akebakker	77	23	57	43

Størst positiv oppslutning (80% enig) blant sjetteklassingene får utsagnene om flere badeplasser (80%), flere akebakker (77%), mer undervisning ute i naturen (64%) og flere fotballbaner (62%). Blant niendeklassingene er rekkefølgen flere badeplasser (73%), flere parker (60%), mer undervisning ute i naturen (58%), flere akebakker (57%) og flere fotballbaner (57%). Lavest oppslutning blant sjetteklassingene får flere trær (23%), lettere adkomst til gård eller hageanlegg (33%), flere steder for skateboard (37%) og informasjon om historien (40%). Dette

forandrer seg lite når vi ser på niendeklassingene. Lavest oppslutning får flere trær (19%), lettere atkomst til gård eller hageanlegg (24%), mer informasjon om historien (32%) og flere steder for skateboard (34%).

Det er noen klare kjønnsforskjeller når det gjelder vurderingene av utsagnene i tabellen over. Flere jenter enn gutter er enige i utsagnet om "flere parker" (jenter: 65%, gutter; 53 %), "lokalhistorie" (jenter: 45%, gutter; 36 %), "mer ville bær" (jenter: 50%, gutter; 40%) og "bedre atkomst til gård eller hage" (jenter: 33%, gutter; 24 %). Guttene er på sin side oftere enig i at "mer av undervisningen burde foregå ute i naturen" (jenter: 55%, gutter; 65 %), "det skulle vært mer skog og kratt" (jenter: 15%, gutter; 22 %), "flere steder hvor man kunne bruke skateboard" (jenter: 31%, gutter; 39%), "flere fotballbaner" (jenter: 46%, gutter; 71%), "flere fiskevann" (jenter: 29%, gutter; 40%) og "stiene gangveiene skulle vært asfaltert" (jenter: 36%, gutter; 45%).

Barn og unge med to foreldre født utenfor Norges grenser er oftere enige i utsagnene om "flere parker", "flere gang- og sykkelveier", "mer informasjon om lokalhistorien", "fotballbaner", "flere akebakker" og "stiene og gangveiene burde vært asfaltert". De med to norskfødte foreldre er oftere enig i at vi skulle ha mer vann, slik som bekk, elv eller dam".

Spørsmål 18 (N=657-669)

Er du enig eller uenig i disse påstandene?	Enig	Uenig
Det er noen skumle typer som ofte holder til i skogen der jeg bor	31	69
Det er bra for barn å vokse opp i det området jeg bor	76	24
Det er trygt å være ute om dagen i området jeg bor	90	10
I området jeg bor er det litt skummelt å være ute etter at det har blitt mørkt	47	53

Mindre enn en tredel av elevene er enige i at det er skumle typer som ofte holder til i skogen der elevene bor. Noen flere jenter (37 %) enn gutter (26 %) var enige i utsagnet. 76 % av elevene er enige i at det er bra for barn å vokse opp der de bor. Denne oppfatningen er noe sterkere blant elever i 6. trinn (82 %) enn blant de i 9. trinn (71 %). Ni av ti elever synes at det er trygt å være ute om dagen i området der de bor. Litt flere fra 6. trinn (93 %) enn fra 9. trinn (87 %) synes dette. Og litt flere jenter (95 %) enn gutter (85 %) er enige i utsagnet. Dessuten er barn som er født i Norge (91 %) enige i dette, sammenlignet med 79 % av de som ikke er født i Norge. Det er en svak tendens til at flere blant unge med to norskfødte foreldre er enige (Begge født i Norge: 93 %; En født i Norge 89 %; Ingen født i Norge; 88%). Når det gjelder påstanden om at det er litt skummelt å være ute etter at det har blitt mørkt: 60 % av jentene er enige i dette, sammenlignet med 35 % av guttene. Vi finner ingen klasseforskjeller når det gjelder noen av disse målene.

2.5 Natur og kultur, holdninger og ønsker

"Har du en favorittplass der du liker veldig godt å være? Det kan være inne, sånn som på rommet ditt, eller stua. Eller det kan være ute, sånn som på lekeplassen, idrettsplassen, i skogen og lignende" (Spørsmål nummer 19).

Her kunne elevene skrive hvilken favorittplass de har. Den klart største andelen svar (170 elever) finner vi i kategorien 'idrettsplass, fotballbane'. Deretter følger 'rommet mitt' (123 elever), 'inne, stua, i sofaen' (72 elever), 'et sted i skogen' (30 elever), 'utenfor bolig/blokka' (21 elever), 'fritidsklubben' (20 elever), og 'kjøpesenteret' (19 elever). En rekke andre steder ble nevnt av færre elever (for eksempel idrettshallen, lekeplassen, badestranda, eller ridesenteret).

"Når vi er ute blir vi glade for å se noen ting. Andre ting blir vi ikke særlig glade for å se. Selv blir jeg litt glad når jeg ser (sett så mange kryss du vil)".

Spørsmål 20

Jeg blir litt glad når jeg ser...	N	Prosentandel
Sola	549	82,8%
En venn	621	93,7%
Et hus	119	17,9%
En bil	119	17,9%
Et tre	144	21,7%
Blomster	306	46,2%
Bondegård	141	21,3%
Et vann, elv eller bekk	290	43,7%
Et dyr	399	60,2%
Annet	293	44,2%
Total	2981	

Vi ser av tabellen at 94 % svarer en venn, 83 % krysser av for sola, og 60 % for et dyr. Færrest kryss finner vi for et hus og en bil (begge 18 %). Det er relativt klare kjønnsforskjeller. 63 % av jentene krysset av for blomst, sammenlignet med 30 % av guttene. For sola, bondegård, vann/bekk/elv og dyr var det 15-20 % flere jenter enn gutter som krysset av. For bil var kjønnsforskjellen motsatt: 24 % gutter og 11 % jenter. Aldersforskjeller finnes også. Elever i 6. trinn krysset oftere av for hus, tre, blomster, bondegård, vann/bekk/elv og dyr enn hva elever i 9. trinn gjorde. Det hadde ingen betydning om eleven er født i Norge eller i et annet land. Blant barn med to foreldre født i Norge var det bare to prosent som ikke krysset av for at de ble glade for å se en venn. Tilsvarende tall for de som hadde en og begge foreldrene født utenfor Norge var henholdsvis 13 % og 7 %. Også når det gjelder 'en bil' var det forskjeller. 22 % av innvandrerelevne krysset av her, mot bare 2 % av de som hadde en eller to norskfødte foreldre. Halvparten (50%) av de som har to foreldre fra Norge krysset av for vann, elv eller bekk. I de to andre gruppene var det 39 % (ingen født i Norge) og 41 % (en født i Norge) som la vekt på det samme. 72 % prosent av de med to foreldre født i Norge, 61 % av de med en født i Norge og 50 % av de som ikke hadde noen norskfødte foreldre krysset av for at de blir glade for å se dyr. Med den enkleste klassemodellen finner vi ingen forskjeller her. Når vi splitter middelklassen lang dimensjonen teknisk/økonomisk og humanistisk/sosial finner vi at færre av elvene fra de humanistisk/sosiale lar seg begeistre av å se en venn, et hus, en bil og blomster. Tilsvarende skårer også gruppen av elever med bakgrunn fra klassen av lavere funksjonærer lavere enn arbeiderklassen.

"Når ungdom er ute sammen med venner, er de ofte ute på veier, butikker, idrettsplasser og sånne plasser. Men hvor ville du aller helst være sammen med venner, hvis du kunne velge selv? Jo, jeg ville være sammen med venner: (sett så mange kryss du vil)".

Spørsmål 21

	N	Prosentandel
på/ved butikkentre	444	67,6
på rommet hjemme	436	66,4
i en park	359	54,6
langs veien	239	36,4
Ved vann, elv eller bekk	210	32,0
på lekeplassen	184	28,0
i skogen	166	25,3
Total	2038	310,2

Vi ser at butikkentre og rommet hjemme får flest kryss, fulgt av parken. Færrest krysset av for lekeplass og skogen. 10 – 22 % flere jenter enn gutter krysset av for butikk, rommet hjemme, vann/elv/bekk og park. Ti prosent flere gutter enn jenter krysset av for langs veien. Og fle-

re elever fra 6. trinn enn fra 9. trinn krysset av for lekeklassen og skogen. Fødeland hadde ingen betydning.

Spørsmål 22 (Skala fra 1-10. N=605-613)

Hva slags områder og landskap synes du det er finest der man bor?	Gjennomsnittscore
Der det er mange jorder, skog og bondegårder	3,8
Der det er gamle bygninger og spor etter historien	3,7
Der det er gamle store trær	4,6
Der det er mange hus, blokker, veier og butikker	6,1
Der det er mye natur og med vann, sånn som elv, bekk eller sjø	6,1
Der det er et åpent landskap, med grassletter, blomster og noen trær	5,5
Der det er tett vegetasjon, med mye trær, kratt og busker	4,7
Der det er vakre bygninger og omgivelser	5,9

Informantene ble bedt om å gi karakter mellom 1 og 10 der 1 til 5 angir grader av å ikke like og 6-10 grader av å like. Ut fra gjennomsnittsscore skaper vakre bygninger og åpne omgivelser med vann en positiv assosiasjon, mens tett vegetasjon, store gamle trær og gamle bygninger oppfattes mindre attraktivt. Områder med mange hus, blokker, veier og butikker oppfattes sammen med vann (elv, bekk, sjø) som mest positivt (6,1). Ca 20% har gitt karakter 10 til mange hus, blokker, veier og butikker som attraktivt nærmiljø. Prosenten er noe høyere (24%) for barn med foreldre som ikke er født i Norge enn for barn med én eller to norskfødte foreldre (18-20%). For natur med vann har ca 25% gitt karakterene 5 og 6 mens 46% fordeler seg på resten av den positive siden av skalaen fra 7 til 10. Når det gjelder forholdet til vakre bygninger og omgivelser gir nærmere 25% av barna med ikke norskfødte foreldre karakter 10 mot 16% for barn med begge foreldrene født i Norge.

Jorder, skog og eldre bebyggelse framstår som minst attraktivt (3,7/3,8). I snitt har 26% gitt karakter 1 på disse spørsmålene. For forholdet til jorder, skog og bondegårder har 30% av barna med utenlandskfødte foreldre gitt karakteren 1, mens 23% av barna med norskfødte foreldre har gitt det samme. Foreldres fødeland gir ikke signifikant utslag på spørsmålet om forholdet til gamle bygninger og spor etter historien.

Barnas kjønn har begrenset utslag på hva som oppfattes som mest attraktivt i nærmiljøet, men jentene har jevnt over svart mer positivt på alle spørsmål og er mer positive enn guttene til spesielt jorder, skog og bondegårder samt åpne landskap med blomster og trær. Det er nærliggende å oppfatte svarene dit hen at nye, moderne og bygde omgivelser oppfattes som mer positivt enn gamle, historiefortellende og "urørte" områder.

Spørsmål 23

Tenk at man skulle gjøre noe med en slette eller et jord i området der du bor. Hva ville du helst at de skulle lage der?	Gjennomsnittscore
Fabrikk, bilverksted og sånt	2,6
Boliger	4,0
Kontorbygg	2,9

Park, med plen, busker og noen trær	5,8
Park, med plen, busker, trær og vann (bekk, dam)	5,8
Butikker og kafeer	7,3
Idrettsplass	7,0
Tett skog, med mye kratt, store trær og Blomster	4,3
Parkeringsplass	3,0

På spørsmål om hvilke formål som er mest attraktive ved ny bruk av en slette eller et jorde i nærområdet er butikker, kafeer og idrettsplass mest attraktivt (7-7,3). På den positive siden oppfattes også parkanlegg (5,8). Minst ønskelig er fabrikanlegg (2,6), kontorbygg (2,9) og parkeringsplass (3,0). Boliger oppfattes som litt uønsket (4,0) og det samme gjelder tett skog med kratt, trær og blomster (4,3).

Jentene (2,1) er noe mer negative til fabrikker og bilverksteder enn guttene (3,0) og mer positive til parker (5,3 mot 6,4). Jentene (8,9) er i snitt også påtagelig mer positive til butikker og kafeer enn guttene (5,9), men jentene har her spredd seg bredere på karakterskalaen enn guttene har. Guttene (7,2) har noe større interesse for idrettsplasser enn jentene (6,7).

Det som ut fra dette framstår som mest attraktivt hos barna kan kanskje vurderes som menneskelig aktivitet og tilgjengelighet, mens bil og voksnes arbeidsliv i mindre grad knyttes til noe barna liker.

3 Diskusjon

Rapporten handler om barn og unge som er bosatt i Groruddalen, om hvordan de bruker utearealer og kulturminner og hvilke holdninger og preferanser de har til naturen og landskapet de bor i. Elever fra to klassetrinn (6. klasse og 9.klasse) ble bedt om fylle ut spørsmål fra et omfangsrikt spørreskjema. Etter alt å dømme har vi med robuste data å gjøre.

Undersøkelser som er basert på standardiserte spørsmål i et skjema forutsetter at alle som svarer forstår spørsmålene på samme måte, men at informantenes persepsjon av spørsmålsformuleringene er den samme kan man aldri være helst sikker på. To forhold gjør at usikkerheten er ekstra sterk i denne undersøkelsen. For det første har vi med barn å gjøre, og for det andre byr den store andelen av barn og unge med innvandrerbakgrunn på spesielle utfordringer.

Barn har ikke alltid de erfaringene og den kunnskapen som forutsettes, og heller ikke alltid den samme forståelsen av begreper som voksne. Det kan påvirke funnene. I tillegg kan det godt hende at enkelte er ukjent med landskapstyper og den landskapsterminologien vi bruker. Den relativt flittige bruk av svarkategorier som "vet ikke" og "har ingen mening" kan stamme fra slike ting, og bør følgelig ikke tolkes som uttrykk for sterke vurderinger av at ting ikke er viktig.

Et annet tema er hva men legger i begreper. Når vi sammenligner med noen av de forskningsresultatene som ble referert i innledningen kan det for eksempel se ut til at frykt i mindre grad påvirker barns aktivitetsmønster i Groruddalen, enn det som er tilfelle i en del andre land. En grunn kan selvsagt være at Norge og Oslo stort sett oppfattes som trygt og at forskningsresultater fra England og USA gjenspeiler en annen virkelighet. En annen grunn kan være at det som refereres til av forskningsresultater i større grad viser hvordan foreldres frykt påvirker og begrenser barns aksjonsradius, og at barn og unge vurderer farer på en annen måte enn foreldrene. Uansett viser undersøkelsen at et stort flertall av barna i Groruddalen føler seg trygge i de områdene de vokser opp. Det må være viktig i seg selv.

Temaet som studeres, preferanser for, kvaliteter ved og bruk av uteområder angår barns hverdag i stor grad. Det er likevel sannsynlig at mye av det vi spør om ikke er ting som barn tenker så nøye over til daglig. Leken ute og samværet med andre barn har trolig noe av selvfølgelighetens skjær over seg. Dermed er det ganske sannsynlig at vi ber de unge om å vurdere saker de vanligvis ikke tenker så nøye over. Svarene får i slike situasjoner et visst spontant preg. Vi har for eksempel vist at badeplasser er blant de tingene som barn i sterk grad ønsker seg ved Alnaelva. Slike funn bør trolig heller tolkes som generelle uttrykk for hva barn liker å gjøre med vann enn som gjennomtenkte ønsker for elvas utvikling.

For det andre er andelen av innvandrere stor i dette materialet. Tradisjonene for bruk av utearealer varierer mellom kulturer. Den norske måten, friluftslivet med ski og fotturer for eksempel, kan være fremmedartet for barn og unge med foreldre som formidler en annen kultur enn den norske. Det er sannsynlig at mange i vårt materiale vokser opp med en praksis for bruk av uteområder som er relativt nye i Norge. Vi står overfor en gruppe unge vi vet lite om både når det gjelder faktisk aktivitet og det meningsinnholdet utøvere knytter til aktivitetene. Dermed akseptueres et av de generelle problemene med spørreskjemametoden. Skjemaene inneholder ferdige svarkategorier. Metoden er lite følsom for å fange opp det ukjente og nye. Her trengs det forskning med metoder som er mer åpne.

Problemer med dette er ikke større enn at det er mulig å komme et stykke på vei. Undersøkelsen avslører for eksempel en forskjell mellom barn av utenlandsfødte foreldre og norskfødte foreldre når det gjelder preferanser overfor ulike naturelementer. Tilsynelatende er barn av utenlandsfødte foreldre mer negative til skog og kratt og "urørt" natur enn barn av norskfødte foreldre. Eventuelle forskjeller som skyldes etnisk bakgrunn vil vi komme tilbake til i forbindelse med en planlagt undersøkelse blant innvandrere, som er en del av forskningsprosjektets videre arbeid.

Gruppen av barn med innvandrerbakgrunn er uensartet. En forskjellskapende dimensjon er botiden i Norge. Språkproblemer kan påvirke forståelsen av spørsmålene og dermed svarene som gis.

Ut fra en ambisjon om å minimere problemer av denne typen har vi forsøkt å formulere spørsmål i en enkel konkret språkdrakt, som ligger tett på de unges erfaringsverden. Et par observasjoner peker i retning av at skjemaet fungerte ganske godt. Det er en relativt liten andel av de som deltok i undersøkelsen som ikke har svart på spørsmålene. Det gjelder gjennom hele skjemaet. "Vet ikke-kategorien" er ikke flittigere i bruk enn det man kan forvente i slike undersøkelser. Tar vi høyde for de begrensingene som alltid knytter seg til data av denne typen, gir det grunnlag for tillit til dataene som forligger. Vi har for eksempel dannet oss et rimelig godt inntrykk av hva de unge ønsker seg av utearealene i sine nærområder.

3.1 Hva ønsker de unge seg?

Av de 17 aktivitetene som ble listet opp i spørsmål 16 ble å 'gå omkring med venner og prate' og 'å spille ball med venner' rapportert utført oftest. Kjønnsforskjellene her er stort sett i samsvar med andre undersøkelser og med kjønnsrollemønstrene i mange land: Fotball, sykling og fiske er mest populært blant gutter, mens jenter forventes å være mer verbalt sosiale (snakke med venner). Det er ellers klart at i valg av aktiviteter fant vi fram til dem som utøves mer av elever i 6. enn i 9. trinn. Elever i 6. trinn uttrykte at de driver mer med 12 av de 17 aktivitetene, sammenlignet med elever i 9. trinn. Resultatene kan også reflektere hva som ble beskrevet i Innledningen (pkt. 4): Mange undersøkelser viser at både interessen for natur, og deltakelse i fysisk aktiviteter avtar idet puberteten starter. (se for eksempel Krange og Strandbu 2004)

På spørsmål om favorittsted svarte flest elever idrettsplass, fulgt av rommet sitt, sted inne i boligen ellers, samt et sted i skogen. Dette er i hovedsak i samsvar med funn fra andre land (Korpela et al. 2001; Owens 1994), kanskje med et lite unntak for at et sted ute i naturen ble oppgitt av relativt få elever i vår undersøkelse. Dette kan ha sammenheng med at vi hadde med relativt mange 13-15-åringer, og i denne aldersgruppen er naturelementene mindre viktige enn i yngre aldersgrupper. Det kan også være at omgivelsene i boligområdene der elevene i vår undersøkelse oppholder seg inneholder relativt sett få naturområder som passer som favorittsted.

Vi spurte om i hvilken grad ni objekter gjør eleven glad. Flertallet uttrykte at de blir glade for å se sola, en venn, og et dyr. Deretter følger blomster, samt vann/elv/bekk. Resultatene stemmer med tidligere undersøkelser i Norge som viser at innbyggerne i en by liker naturelementer best; dette gjelder både blant barn og unge (Bjerke et al. 1998; 2001), og blant voksne (Bjerke & Østdahl 2004; 2005). Disse tidligere undersøkelsene (utført i Trondheim) viste også at jenter/kvinner setter noe mer pris på naturelementer i byen enn hva gutter/menn gjør, og at naturelementer verdsettes høyere av 9-10-åringer enn av 14-15-åringer. Resultatene fra vår undersøkelse i Oslo Øst peker i samme retning.

På spørsmål om hvor de unge helst ville være sammen med venner, svarte de fleste butikk-sentre, rommet hjemme, og i parken. Det er interessant å merke seg at også på spørsmål om hvilken utbygging som er ønsket i området (spørsmål 23), svarte mange butikker og kafeer. Men på spørsmål om hva som er deres favorittsted svarte svært få butikk- eller kjøpesenter. Slike sentre er populære oppholdssteder - men synes de unge 'egentlig' at de er verdifulle steder, siden de ikke regnes som en favorittplass? For å kunne svare på dette må man nok gjøre mer grundige undersøkelser enn hva man kan få til ved hjelp av et spørreskjema.

Interessen for badeplasser er stor i begge aldersgrupper (henholdsvis 80% i 6.klasse og 73% i 9.klasse), og i den grad resultatene fra spørreundersøkelsen knyttes mot en tilrettelegging for aktiv bruk av Alna-elva vil dette være et viktig aspekt i forholdet mellom graden av kultivering og inngripen i eksisterende plante- og dyreliv.

Interessen for historie knyttet til eget bosted samt informasjon om dette er noe større i 6.klasse (40%) enn i 9.klasse (32%), men flertallet (henholdsvis 40 og 68%) uttrykker mindre interesse for dette. 33% av 6.klassingene og 24% av 9.klassingene sier seg enig i at det burde være lettere å komme til en gård eller et hageanlegg. Samtidig sier henholdsvis 46% og 48% at det skulle vært mer parkanlegg der de bor. At disse sammenlignbare kvalitetene ikke i større grad ses som en lignende type tilbud kan komme av at et parkanlegg anses som åpnere og i større grad enn hager og gårder oppfattes knyttet til fri aktivitet.

3.2 Dypere ned i tallene?

Rapporten, slik den foreligger, er i all hovedsak deskriptiv. Målsettingen har vært å presentere dataene og enkle sammenhenger med standard bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, etnisk bakgrunn og sosial klasse. Underveis i arbeidet har vi kommet over temaer det kunne være interessant i trene dypere ned i. Vi har blant annet sett konturene av et problemfelt som handler om sammenhengene mellom aktiv bruk av utarealer og tegn til marginalisering og generell sosial tilpasning. For å antyde hvilken retning dette kan ta presenterer vi noen begynnende analyser.

Sammenhenger med hvor lenge elevene har bodd der de bor nå

Vi har sett etter sammenhenger mellom *hvor lenge elevene oppga å ha bodd der de bor nå*, og en del av de aktiviteter og preferanser som det er spurt om i spørreskjemaet. Når vi leter etter slike sammenhenger, vil det naturligvis statistisk sett forekomme noen som er tilfeldige, noe vi må ta et forbehold om, inntil grundigere analyser er utført. På denne bakgrunn tar vi med at analysene tyder på at de elevene som har bodd lenge der de bor nå (alltid eller mer enn 10 år) oftere enn de som har bodd der i kortere tid er medlem i idrettslag, og at de oftere trener med idrettslaget. De som har bodd lenge der de bor nå er også mer enig enn andre i at det er trygt å bo der de bor nå. De er også oftere enige i utsagnet om at de tilbringer størstedelen av kvelden ute med venner.

Det er videre en svak tendens til at de som har bodd kort tid der de bor nå oftere enn andre er med i en ikke-kristen religiøs forening. De uttrykker også en litt større interesse enn andre for historien til området, og for tilgang til gårder og hageanlegg. Dessuten: jo kortere tid elevene har bodd i området, jo bedre liker de store, gamle trær, og jo mer pris setter de på boliger, kontorbygg og på park med plen, busker, trær og vann dersom noe skal gjøres med et område.

Sammenhenger med hvor godt elevene trives i strøket der de bor

Som vist i tabellen for spørsmål 4 var det svært få elever som trives mindre godt eller som ikke trives i strøket der de bor. Dette gjør statistiske sammenligninger mellom disse elevene og de som trives godt svært usikre, og kan strengt tatt ikke godtas uten etter oppfølgingsundersøkelser. Men vi tar likevel med at det framkommer en tendens til at de som ikke trives i strøket der de bor i mindre grad enn andre elever gjør lekser, trener i idrettslaget, gjør noe sammen med mor eller far, er på besøk hjemme hos venner, har besøk av venner hjemme, eller er sammen med mor, far eller søsken hele kvelden.

På spørsmålet om hvor elevene er ute i fritida om vinteren, svarte færre av de som ikke trives eller trives mindre godt at de er ute i skogen (dette gjelder også for sommeren), samt at de i mindre grad enn andre er i idrettshallen. Om sommeren ser det ut til at de som ikke trives eller trives mindre godt aldri oppholder seg i kjøpesenter. De som trives mindre godt eller som ikke trives sykler og går sjeldnere tur med venner. De er i tillegg i større grad enn andre enige i at det er noen skumle typer i skogen der de bor, de synes i mindre grad enn andre at det er bra for barn å vokse opp der, og de synes i mindre grad enn andre at det er trygt å være ute om dagen der de bor. De som oppgir å trives dårligst i strøket der de bor i mindre grad enn andre blir glade for å se sola, en venn, og blomster. Og jo dårligere elevene trives der de bor, jo bedre liker de vakre bygninger og omgivelser, park med busker og trær, tett skog med kratt, store trær, og blomster, dersom det blir bestemt at man skal gjøre noe med et område.

Om elevene kan tenke seg å la sine egne barn vokse opp der de bor – sammenhenger med andre spørsmål

Elever som svarte at de helst ikke eller ikke i det hele tatt vil la sine barn vokse opp i strøket der de bor, svarte *i mindre grad enn andre elever* at de i løpet av siste uka:

- besøkte familie eller nabo
- trente i idrettslaget
- gjorde lekser
- gjorde noe sammen med mor eller far
- hjalp til hjemme
- leste ei bok som han/hun liker
- var sammen med mor, far eller søsken hele kvelden
- tegnet, malte, eller skrev hjemme på egen hånd

De svarte videre i mindre grad enn andre elever at de er ute på lekeplassen, ute i skogen, i idrettshallen, ute med venner i en park, sykler en tur sammen med mor, far, eller venner, jogger en tur sammen med mor eller far, og at de i mindre grad enn andre bruker grønne friområder og parker til ulike aktiviteter. De syntes videre, i mindre grad enn andre, at det er trygt å være ute om dagen der de bor. Og de svarte at de i mindre grad enn andre blir glade for å se sola, et tre, blomster, vann/elv/bekk, eller et dyr. De atskilte seg fra andre elever også i sine landskapspreferanser, idet de i større grad enn andre foretrakk vakre bygninger og omgivelser, åpent landskap med sletter og trær, gamle bygninger og spor etter historien, og landskap med store trær. De syntes også i større grad enn andre at om en skal gjøre noe med et område, foretrekker de park med plen, busker og trær, også med innslag av vann.

Vi så at barn og unge som gjør ting i det grønne, alene, med venner eller med foreldre oftere vurderer eget oppvekststed positivt. Den enkle sammenhengen kan være at gode vilkår for friluftaktiviteter er blant de tingene som gjøre nærmiljøet til et fint sted å vokse opp. Men funnene over peker også mot en mulig dypere sammenheng mellom friluftslivsaktiviteter og sosialt liv. For å være sikre må vi gå dypere inn i tallene, men de foreløpige analysene tyder på at det bynære friluftslivet kulturelt og sosialt følger et mønster vi kjenner fra annen forskning om unge mennesker og friluftsliv (eks Strandbu 2000), nemlig at friluftslivsaktiviteter henger sammen med et bredt spekter av positive livserfaringer.

Forskningsprosjektets bidrag til restaurering og forvaltning av Alna-vassdraget

Første del av Down by the Riverside-prosjektet har tatt for seg barn og unges forhold til naturmiljø og kulturminner langs Alna-elva. Denne undersøkelsen er fulgt opp med en lignende undersøkelse blant voksne og vil også bli fulgt opp med en undersøkelse blant utvalgte innvandrergupper i området. Resultatene fra disse brukerundersøkelsene må ses samlet i en vurdering av hvordan brukerperspektivet skal ivaretas og hvilke føringer dette gir i tilretteleggingen for framtidig bruk av Alnaelva og området rundt.

Både denne undersøkelsen og annen forskning viser at en vesentlig del av barns fritidssystemer foregår på områder og arealer som er planlagt for andre formål enn barns lek og aktivitet. Veier og kjøpesentre konkurrerer med lekeplassen og parken som virkeområder. Motivasjonen for valg av lekeområder går bare delvis fram av spørreundersøkelsen, men tilgjengelighet, spenning, utfordring og venner er nok viktige stikkord. Planleggingen av områder for friluftsliv er trolig preget av voksnes ønsker for barns lek. Trygghet og helse vil typisk være aspekter som vektlegges sterkere av voksne og foreldre enn av barna selv. Det må være en utfordring i planleggingen av gode uteområder å forene voksnes preferanser med barnas og integrere det oppdragende aspektet i det som oppfattes som attraktivt og utfordrende for barna. Hvis veien foretrekkes som "lekeplass" framfor lekeplassen kan det vanskelig påstås at barna tar feil, men barns holdninger til friluftsliv og uteaktivitet kan påvirkes.

Lokal medvirkning er en forutsetning for et vellykket resultat med utgangspunkt i at økt aktivitet og bruk av området som friluftarena er hovedmålet. Vi har utelatt dette fra tabellverket i rapporten, men det kan være nyttig å merke seg at en stor andel av de spurte barna i undersøkelsen har liten kjennskap til Alna-elva. Hva betyr det for brukerperspektivet i planleggings- og forvaltningssammenheng?

Målsettingen om økt aktivitet langs Alna-elva i et friluftslivsperspektiv må ses i sammenheng med andre målsettinger for området. Økt bruk og tilgjengelighet kan være en utfordring for miljøhensyn med tanke på vern av viktige naturressurser og kulturminner. Når det gjelder kulturminner der vedlikehold er nødvendig for å ivareta kulturminneverdien vil imidlertid bruk som regel være en forutsetning for at kulturminnet bevares.

Helseaspektet brukes gjerne som et legitimeringsgrunnlag for å stimulere til økt friluftsliv. Samsvaret mellom friluftsliv som et helsefremmende prosjekt i form av økt aktivitet og tilretteleggingen for økt bruk av områdene langs Alna er ikke dermed nødvendigvis tilstede. Bruken av et området som opparbeidet park kan like fullt være knyttet til grilling og picnic som turområde eller arena for idrett og lek. Helseeffekten av økt grillaktivitet er kanskje ikke den som etterspørres i koplingen mellom friluftsliv og helse.

Som en oppsummering av spørreundersøkelsen blant barn og unge er det nærliggende å lese ut av svarene at kultiverte og ryddige områder anses som mest attraktive som arena for uteaktivitet. Dette gjelder i enda større grad barn av foreldre med utenlandsk opprinnelse enn barn av norskfødte foreldre. Gamle bygninger, skog og kratt ser i mindre grad ut til å fenge hos denne brukergruppen. Tilrettelegging for barns aktivitet vil imidlertid alltid være et foreldre-/voksenansvar i tillegg til å lytte til barns ønsker og observasjon av atferd, og dette vil måtte tas hensyn til i vurderingen av hvordan spørreundersøkelsen kan gi nyttig informasjon til forvaltningen og restaureringen av områdene langs Alnavassdraget.

Referanser

- Balling, J.D. & Falk, J.H. 1982. Development of visual preference for natural environments. *Environment and Behavior* 14: 5-28.
- Bell, S., Thompson, C.W. & Travlou, P. 2003. Contested views of freedom and control: Children, teenagers and urban fringe woodlands in Central Scotland. *Urban Forestry & Urban Greening* 2: 87-100.
- Berge, Fyhri og Steen Jacobsen *Dagliglivets landskapsopplevelser TØI-rapport 481/2000*
- Bjerke, T. 1994. *Barn-natur-friluftsliv*. Oslo: Landbruksforlaget.
- Bjerke, T., Ødegårdstuen, T.S. & Kaltenborn, B.P. 1998. Attitudes toward animals among Norwegian children and adolescents: Species preferences. *Anthrozoös* 11:227-235.
- Bjerke, T., Kaltenborn, B.P. & Ødegårdstuen, T.S. 2001. Animal-related activities and appreciation of animals among children and adolescents. *Anthrozoös* 14:86-94.
- Brodersen, N.H., Steptoe, A., Williamson, S. & Wardle, J. 2005. Sociodemographic, developmental, and psychological correlates of physical activity and sedentary behaviour at age 11 to 12. *Annals of Behavioural Medicine* 29:2-11.
- Bjerke, T. & Østdahl, T. 2004. Animal-related attitudes and activities in an urban population. *Anthrozoös* 17: 109-129.
- Bjerke, T. & Østdahl, T. 2005. The preference for natural sounds in an urban residential area. Effects of demographic variables. *Fauna norvegica* 25: 45-53.
- Crowe, L. & Bowen, K. 1997. If you go down to the woods today. *Landscape Design* 261: 26-29.
- Cunningham, C. & Jones, M. 1996. Play through the eyes of children: Use of cameras to study after-school use of leisure time and leisure space by pre-adolescent children. *Society and Leisure* 19: 341-361.
- Engelien, E., Steinnes, M. & Holst Bloch, V.V. 2005. Tilgang til friluftsområder. Metode og resultater 2004. Statistisk sentralbyrå, Seksjon for miljøstatistikk, Notater 2005/15.
- Ewert, A., Place, G. & Sibthorp, J. 2005. Early-life experiences and an individual's environmental attitudes. *Leisure Sciences* 27: 225-239.
- Felton, G.W., Dowda, M., Ward, D.S., Dishman, R.K., Trost, S.G., Saunders, R. & Pate, R.R. 2002. Differences in physical activity between black and white girls living in rural and urban areas. *Journal of School Health* 72:250-255.
- Fisker, Hans Jørgen Center for Skov, Landskab og Planlægning (CEFU) Friluftsliv, landskab og stil, livsstil og livsform www.sl.kvl.dk/
- Fitzpatrick, J.C. & Tebay, J.M. 1998. Hippotherapy and therapeutic riding: An international review. I C.C. Wilson & D.C. Turner (eds.). *Companion animals in human health*. London: Sage.
- Fjørtoft, I. 2000. Landscape as playscape. Learning effects from playing in a natural environment on motor development in children. Dr. avhandling, Norges Idrettshøgskole.
- Fjørtoft, I. & Reiten, T. 2003. Barn og unges relasjoner til natur og friluftsliv. Høgskolen i Telemark, HiT-skrift 10-2003.

- Grahn, P. & Sorthe, G. 1985. Hur används parken?. Om organiserade grupperns bruk av grönområden. (How are parks used? About the use of urban parks among organised groups.) Del 1. Stad & Land/Rapport 39. Alnarp, Swedish Agricultural University.
- Grahn, P. & Stigsdottir, U.A. 2003. Landscape planning and stress. *Urban Forestry & Urban Greening* 2: 1-18.
- Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. 1997. Ute på dagis. Svenska Lantbruksuniversitetet Alnarp: Movium.
- Harrison, C., Burgess, J., Millward, A. & Dawe, G. 1995. Accessible natural greenspace in towns and cities: A review of appropriate size and distance criteria. *English Nature Research Reports* No. 153.
- Hart, R. 1979. *Children's experience of place*. Irvington Publishers, New York.
- Hillman, M. (ed.) (1993). *Children, transport and the quality of life*. London: PSI.
- Hjorthol, R., Kolbenstvedt, M. & Stangeby, I. 1989. Barn, trafikk og miljø. Intervjuer med 3-10-åringers foreldre i Vålerenga/Gamlebyen i Oslo. Oslo: Transportøkonomisk institutt, notat 0908/89.
- Holm, S. 2000. Anvendelse og betydning af byens parker og grønne områder. (Use and importance of urban parks). *Forest & Landscape Research* No. 28. Danish Forest and Landscape Research Institute, Hørsholm.
- Kaplan, R. & Austin, M.E. 2004. Out in the country: sprawl and the quest for nature nearby.
- Kaplan, R. & Kaplan, S. 2002. Adolescents and the natural environment: A time out? I: Kahn, P.H. & Kellert, S.R. (red.): *Children and nature. Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Kleven, Halvorsen Thorén og Skogheim *Å sette pris på friluftsliv – bare for eksperter?* NIBR-rapport 2005:2
- Kolbenstvedt, M. & Strand, A. 1975. Bruk av gang- og lekearealer. Uteaktivitet. Oslo: Kommentartutgave NIBR.
- Kolbenstvedt, M. & Strand, A. 1976. Bruk av gang- og lekearealer. Om metode ved og resultat av undersøkelser av bolignære utearealer i 8 boområder. Arbeidsrapport nr. 3. Oslo: Kommentartutgave NIBR.
- Korpela, K., Kyttä, M. & Hartig, T. 2002. Restorative experience, self-regulation, and children's place preferences. *Journal of Environmental Psychology* 22: 387-398.
- Kränge, O. & Strandbu, Å. *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA-rapport 2004:16.
- Larson, R.W. 2000. Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist* 55: 170-183.
- Loukaito-Sideris, A. 2003. Children's common grounds. A study of intergroup relations among children in public settings. *Journal of the American Planning Association* 69:130-143.
- Matthews, M.H. 1992. *Making sense of place*. Hemel Hempstead, Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Mathews, H. 1995. Living on the edge: Children as 'outsiders'. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 86: 456-466.

- Mjaavatt, P.E. 1999. Splitthopp, epleslang og fotball: en rapport om barn og egenorganisert fysisk aktivitet. Norges idrettsforbund og olympiske komité
- Mjaavatt, P.E. 1999. Ungdom og fysisk aktivitet i Trondheimsområdet. Sør-Trøndelag idrettskrets, Idrettens kompetansesenter
- Moore, L., DiGao, A., Bradlee, L., Cupples, A., Sundarajan-Ramamurti, P.M., Hood, M., Sing, M. & Ellison, C. 2003. Does early physical activity predict body fat change throughout childhood? *Preventive Medicine* 37: 10-17.
- Mullan, E. 2003. Do you think that your local area is a good place for young people to grow up? The effects of traffic and car parking on young people's views. *Health & Place* 9: 351-360.
- Nyhuus, S. & Thorén, A.-K. Halvorsen 1996. Endringer av grønnstrukturen i noen utvalgte by- og tettstedsområder fra 50-tallet til i dag. MILKOM-notat 14. Oslo: NIBR.
- O'Brien, M., Jones, D., Sloan, D. & Rustin, M. 2000. Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood* 7: 257-277.
- Ogden, C.L., Flegal, K.M., Carroll, M.D. & Johnson, C.L. 2002. Prevalence and trends in overweight among US children and adolescents, 1999-2000. *JAMA* 288 (14): 1728-1732.
- Owens, P.E. 1994. Teen places in Sunshine, Australia: Then and now. *Children's Environments* 11: 292-299.
- Plan nr 1 2006 Hvordan lykkes med tettstedsutvikling? Universitetsforlaget
- Sallis, J., McKenzie, T., Conway, T., Elder, J., Prochaska, J., Brown, M., Zive, M., Marshall, S. & Alcaraz, J. 2003. Environmental interventions for eating and physical activity: A randomized controlled trial in middle school. *American Journal of Preventive Medicine* 24: 209-217.
- Simmons, D.A. 1994. Urban children's preferences for nature: Lessons for environmental education. *Children's Environments* 11: 194-203.
- Skomakerstuen, L. & Wallgren, W. 1998. *Rapport-forprosjekt. "Hest i helsesammenheng"*. Manuskript, Norsk Hestesenter.
- Statistisk årbok for Oslo 2005 Oslo kommune, Utviklings- og kompetanseetaten
- St.meld. nr. 14 (1999-2000) *Idrettslivet i endring*, Kulturdepartementet.
- St.meld. nr. 39 (2000-2001) *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet*, Miljøverndepartementet.
- St.meld. nr. 25 (2002-2003) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*, Miljøverndepartementet.
- St.meld. nr. 16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge*, Helsedepartementet.
- St.meld. nr. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*, Barne- og familiedepartementet.
- St.meld. 38 (2002-2003) *Den kulturelle skulesekken*, Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirke departementet.
- Srandbu, Å. (2000) *Storbyungdom og natur: En undersøkelse av Osloungdoms forhold til friluftsliv og natur*. Oslo: NOVA-Rapport 14/00.
- Tapsell, S., Tunstall, S., House, M., Whomsley, J. & Macnaghten, P. 2001. Growing up with rivers? Rivers in London children's worlds. *Area* 33.2: 177-189.
- Taylor, A.F., Wiley, A.R., Kuo, F.E. & Sullivan, W.C. 1998. Growing up in the city-green spaces as places to grow. *Environment and Behavior* 30: 3-27.

- Taylor, A.F., Kuo, F.E. & Sullivan, W.C. 2002. Views of nature and self-discipline: evidence from inner city children. *Journal of Environmental Psychology* 22: 49-63.
- Taylor, A.F., Kuo, E.E., Sullivan, W.C. 2001. Coping with ADD: The surprising connection to green play settings. *Environment and Behavior* 33: 54-77.
- Thorén Halvorsen, A.-K., Guttu, J. & Pløger, J. 1997. Utemiljø i boligområder. Bruk og betydning. En kunnskapsoversikt. Oslo: NIBR Notat 113.
- Timperio, A., Salmon, J., Telford, A. & Crawford, D. 2005. Perceptions of local neighbourhood environments and their relationship to childhood overweight and obesity. *International Journal of Obesity* 29: 170-175.
- Valentine, G. & McKendrick, J.H. 1997. Children's outdoor play: exploring parental concerns about children's safety and the changing nature of childhood. *Geoforum* 28: 219-235.
- Vassenden, K. (1997): *Innvandrere I Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistisk Sentralbyrå.
- Viken, Arvid *Turisme: Stedet i en bevegelig verden* Oslo, Universitetsforlaget 1999
- Wells, N.M. 2000. At home with nature: Effects of "greenness" on children's cognitive functioning. *Environment and Behavior* 32: 775-795.
- World Health Organization. Obesity: preventing and managing the global epidemic. WHO/NUT/NCD/98.1. Geneve: WHO.
- Zube, Sell og Taylor *Landscape perception: research, application and theory* Landscape Research 9,s 1-33

Refererte nettsteder

- (www.osloelveforum.no 17.10.06)
(www.bydel-alna.oslo.kommune.no 17.10.06)
(www.fortidsminneforeningen.no 17.10.06)
(www.oslofjordens.friluftsråd.no 18.10.06)

Kjære elev!

HVA DRIVER DERE MED NÅR DERE IKKE ER PÅ SKOLEN?

Det er mange kule ting å drive med når du ikke er på skolen. Vi vil gjerne at barn og ungdom skal ha mange fine steder å være når de har fri fra skolen. Vi tenker på alt vi kan gjøre innendørs, og alt det vi kan drive med ute.

For å kunne lage slike steder vil vi gjerne vite hva du selv liker å gjøre, og hva slags steder du liker.

Dersom du svarer på så mange spørsmål som mulig ved å sette kryss i rutene, blir vi glade for det. Da vet vi mer om hvordan dere, barn og ungdom i Groruddalen, vil ha det der dere bor.

Med hilsen

Thomas Haaland
Telefon 22 95 88 00
e-mail: thomas.haaland@nibr.no
NIBR
Sinsenveien 47B
Oslo

Matilde Anker
Telefon 23 35 50 00
NIKU
Storgt.2
Oslo

Trond Taugbøl
Telefon 73 80 14 00
NINA
Fakkeltgården
Lillehammer

Respondentnummer 1-3

1. Er du gutt eller jente?

- ¹ Gutt ² Jente 4

2. Hvor gammel er du?

Jeg er |__||__| år gammel 5-6

3. Hvor lenge har du bodd der du bor nå? (Sett ett kryss)

- ¹ Så lenge jeg har levd 7
² Mer enn 10 år
³ Mellom 5 og 10 år
⁴ Mellom 1 og 5 år
⁵ Mindre enn ett år

4. Hvor godt trives du i strøket der du bor? (Sett ett kryss)

- ¹ Svært godt ² Godt ³ Mindre godt ⁴ Trives ikke 8

5. Prøv å forestille deg at du en gang får egne barn. Kunne du tenke deg å la dine barn vokse opp i det strøket du selv bor? (Sett ett kryss)

- ¹ Ja, svært gjerne 9
² Ja, gjerne
³ Verken ja eller nei
⁴ Nei, helst ikke
⁵ Nei, ikke i det hele tatt

6. Er du født i Norge?

- ¹ Ja ² Nei jeg er født i(skriv navn på landet) 10

7. Hvis du ikke er født i Norge: hvor gammel var du da du kom hit?

Jeg var |__||__| år gammel 11-12

8. Hvor er foreldrene dine født?

- ¹ Mor er født i Norge 13
² Annet land, nemlig(Skriv navn på landet?) 14
³ Far er født i Norge 15
⁴ Annet land, nemlig(Skriv navn på landet?) 16

9. Hvilket yrke har foreldrene dine?

Yrket til far: Skriv kort hva han gjør på jobben: 17-20
Yrket til mor: Skriv kort hva hun gjør på jobben: 21-24

10. Hvem bor du sammen med? (Sett ett kryss)

25

- 1 Mor og far
- 2 Bare mor
- 3 Bare far
- 4 Mor og hennes samboer eller ektefelle
- 5 Far og han samboer eller ektefelle
- 6 Omtrent like mye hos mor og far
- 7 Fosterforeldre
- 8 Andre

11. Her er nevnt en del aktiviteter som du kan bruke fritiden din til. Tenk tilbake på tiden etter at skolen var slutt siste uke. Gjorde du noen av aktivitetene i denne lista i siste uke? Kryss av for hver aktivitet

	Ja, dette gjorde jeg	Nei, dette gjorde jeg ikke	
Besøkt familie eller nabo.....	1 ☐	2 ☐	26
Var med mor eller far på innkjøp.....	1 ☐	2 ☐	27
Gikk tur sammen med mor/far	1 ☐	2 ☐	28
Trente i idrettslaget jeg er med i	1 ☐	2 ☐	29
Var på tur eller lekte sammen med venner i skogen nær der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	30
Var sammen med venner på kjøpesenteret.....	1 ☐	2 ☐	31
Så på TV/DVD/video sammen med venner.....	1 ☐	2 ☐	32
Trimmet på egen hånd (løp en tur, var i svømmehallen etc.).....	1 ☐	2 ☐	33
Var i fritidsklubb.....	1 ☐	2 ☐	34
Gjorde lekser.....	1 ☐	2 ☐	35
Gjorde noe sammen med mor og far (drev med hobby, trening eller lignende)...	1 ☐	2 ☐	36
Brukte størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater.....	1 ☐	2 ☐	37
Hadde besøk av venner på rommet mitt.....	1 ☐	2 ☐	38
Hjalp til hjemme (vasket, ryddet o.s.v.).....	1 ☐	2 ☐	39
Var på besøk hjemme hos en venn.....	1 ☐	2 ☐	40
Leste ei bok som jeg liker.....	1 ☐	2 ☐	41
Sto sammen med venner på et gatehjørne/veikryss, utenfor en kiosk eller en bensinstasjon	1 ☐	2 ☐	42
Dro inn til sentrum.....	1 ☐	2 ☐	43
Var på tur til en gammel bondegård.....	1 ☐	2 ☐	44
Var på tur til en gammel hage nær der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	45
Var på tur til en gammel bygning nær der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	46
Var hjemme sammen med mor, far eller søsken hele kvelden.....	1 ☐	2 ☐	47
Var på møte i lag eller forening, for eksempel speideren.....	1 ☐	2 ☐	48
Tegnet, malte eller skrev hjemme på egen hånd.....	1 ☐	2 ☐	49
Spilte dataspill, chattet.....	1 ☐	2 ☐	50
Spilte på spilleautomat (med pengepremie).....	1 ☐	2 ☐	51

12. Er du eller har du vært med i noen av de følgende foreninger, klubber eller lag? Sett kryss i de rutene som passer. Du skal sette ett kryss for hver av de organisasjonene/klubbene du har vært med i. (Dersom du aldri har vært med i noen organisasjon trenger du ikke svare på spørsmålet)

ORGANISASJON ELLER KLUBB	Er med i		
	Ja	Nei	
Fritidsklubb.....	1 ☐	2 ☐	52
Idrettslag.....	1 ☐	2 ☐	53
Forening for dyrehold (hunder, kaniner, akvarier, ridning eller lignende).....	1 ☐	2 ☐	54
Speideren.....	1 ☐	2 ☐	55
Røde kors, Norsk folkehjelp eller lignende.....	1 ☐	2 ☐	56
Kristen forening.....	1 ☐	2 ☐	57
Muslimsk eller annen ikke-kristen religiøs forening.....	1 ☐	2 ☐	58
Musikkorps, kor, orkester.....	1 ☐	2 ☐	59
Jakt- og fiskeforening.....	1 ☐	2 ☐	60
Hobby (frimerker, modell, syforening eller lignende).....	1 ☐	2 ☐	61
Dataklubb.....	1 ☐	2 ☐	62
4 H.....	1 ☐	2 ☐	63

**13. Når du er ute i fritida om vinteren, hvor er du da?
(Sett ett kryss på hver linje)**

	Ofte	Av og til	Aldri	
På veien eller i gata.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	64
I parken.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	65
På lekeplassen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	66
I hagen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	67
I skogen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	68
På kjøpesenter eller butikk.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	69
På kafe eller snackbar.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	70
På idrettsplass.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	71
I idrettshallen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	72

**14. Når du er ute i fritida om sommeren, hvor er du da?
(Sett ett kryss på hver linje)**

	Ofte	Av og til	Aldri	
På veien eller i gata.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	73
I parken.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	74
På lekeplassen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	75
I hagen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	76
I skogen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	77
På kjøpesenter eller butikk.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	78
På kafe eller snackbar.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	79
På idrettsplass.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	80
I idrettshallen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	81

15. Om skolevegen (Sett ett kryss på hver linje)

	Ofte	Av og til	Aldri	
Går du til skolen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	82
Sykler du til skolen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	83
Kjører du bil med mor/far til skolen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	84
Tar du buss eller t-bane til skolen.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	85

16. Hva du bruker fritida til? (Sett ett kryss for hver aktivitet)

Hvor ofte pleier du å gjøre følgende ting. Tenk på den tida på året da det er sesong for de ulike aktivitetene

	Flere ganger i uka	Omtrent en gang i uka	En eller et par ganger i måned	Sjeldnere enn en gang i måneden	Aldri eller nesten aldri	
Går på skitur i skog og mark.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	86
Går på fottur i skog og mark.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	87
Går på bær- eller sopptur.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	88
Kjører snøbrett eller står slalåm.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	89
Drar på fisketur.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	90
Overnatter ute i telt i skog og mark (ikke campingplass)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	91
Bruker grønne friområder /parker til ulike aktiviteter som fotturer, trening, soling, lesing eller lignende?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	92
Sykler en tur sammen med mor eller far.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	93
Sykler en tur sammen med venner.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	94
Sykler en tur alene.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	95
Jogger sammen med mor eller far.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	96
Jogger sammen med venner.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	97
Jogger en tur alene.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	98
Spiller ball med venner.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	99
Hopper strikk eller tau.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	100
Går omkring med venner og prater.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	101
Står skateboard.....	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	102

17. Her kommer noen påstander om nærmiljøet eller området der du bor. Er du enig eller uenig i disse påstandene?

	Enig	Uenig	
Vi skulle hatt flere parker i området der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	103
Vi skulle hatt mer vann, slik som bekk, elv eller dam i området vårt.....	1 ☐	2 ☐	104
Mer av undervisningen på skolen burde skje ute i naturen.....	1 ☐	2 ☐	105
Jeg er interessert i historien, og hvordan det var tidligere på det stedet der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	106
Vi skulle hatt flere trær i det området der vi bor.....	1 ☐	2 ☐	107
Det skulle vært mer skog og kratt der vi bor.....	1 ☐	2 ☐	108
Jeg skulle ønske det var mer ville bær der vi bor.....	1 ☐	2 ☐	109
Jeg skulle ønske at det var flere badeplasser der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	110
Vi skulle hatt flere stier og veier å gå eller sykle på.....	1 ☐	2 ☐	111
Det skulle vært mer informasjon om historien fra området jeg bor i.....	1 ☐	2 ☐	112
Det skulle vært lettere å komme til en gård eller et hageanlegg.....	1 ☐	2 ☐	113
Det skulle vært mer parkanlegg der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	114
Vi skulle hatt flere steder der vi kunne bruke skateboard.....	1 ☐	2 ☐	115
Vi skulle hatt flere fotballbaner.....	1 ☐	2 ☐	116
Om vinteren burde vi ha flere akebakker.....	1 ☐	2 ☐	117
Det burde være slik at vi kunne gå mer på ski i området der vi bor.....	1 ☐	2 ☐	118
Jeg skulle ønske at det var flere fiskevann her vi bor.....	1 ☐	2 ☐	119
Stiene og gangveiene skulle vært asfaltert.....	1 ☐	2 ☐	120
Det bør være lys langs stier og gangveier.....	1 ☐	2 ☐	121

18. Er du enig eller uenig i påstandene nedenfor?

	Enig	Uenig	
Det er noen skumle typer som ofte holder til i skogen der jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	122
Det er bra for barn å vokse opp i det området jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	123
Det er trygt å være ute om dagen i området jeg bor.....	1 ☐	2 ☐	124
I området jeg bor er det litt skummelt å være ute etter at det er blitt mørkt.....	1 ☐	2 ☐	125

19. Har du en favorittplass der du liker veldig godt å være? Det kan være inne, sånn som på rommet ditt, eller stua. Eller det kan være ute, sånn som på lekeplassen, idrettsplassen, i skogen og lignende.

Skriv hva slags plass du har som favorittplass..... 126

**20. Når vi er ute blir vi glade for å se noen ting. Andre ting blir vi ikke særlig glade for å se. Selv blir jeg litt glad når jeg ser:
(Sett så mange kryss du vil)**

☐ Sola	127
☐ En venn	128
☐ Et hus	129
☐ En bil	130
☐ Et tre	131
☐ Blomster	132
☐ Bondegård	133
☐ Et vann, elv eller bekk	134
☐ Et dyr	135
☐ Annet.....	136

21. Når ungdom er ute sammen med venner, er de ofte ute på veier, butikker, idrettsplasser og sånne plasser. Men hvor ville du aller helst være sammen med venner, hvis du kunne velge selv? Jo, jeg ville være sammen med venner: (Sett så mange kryss du vil)

☐ på/ved butikkentre	1
☐ på lekeplassen	2
☐ i skogen	3
☐ på rommet hjemme	4
☐ langs veien	5
☐ ved vann, elv eller bekk	6
☐ i en park	7

22. Hva slags områder og landskap synes du det er finest å ha der man bor? Gi karakter fra 1 til 10. Hvis du liker landskapet, gir du den mellom 6 og 10 poeng. Du gir flere poeng desto bedre du liker det. Hvis du ikke liker landskapet, gir du mellom 5 og 1 poeng. Du gir færre poeng desto mindre du liker det.

	Antall poeng:	
Der det er mange jorder, skog og bondegårder	8-9
Der det er gamle bygninger og spor etter historien	10-11
Der det er gamle store trær	12-13
Der det er mange hus, blokker, veier og butikker	14-15
Der det er mye natur og med vann, sånn som elv, bekk eller sjø	16-17
Der det er et åpent landskap, med grassletter, blomster og noen trær	18-19
Der det er tett vegetasjon, med mye trær, kratt og busker	20-21
Der det er vakre bygninger og omgivelser	22-23

**23. Tenk på om det skulle bli bestemt at man skulle gjøre noe med en slette eller et jorde i området der du bor. Hva ville du helst at de skulle lage der?
Gi karakter fra 1 til 10. Hvis du liker det som blir gjort, gir du det mellom 6 og 10 poeng. Du gir det flere poeng jo bedre du liker det. Hvis du ikke liker det som blir gjort, gir du mellom 5 og 1 poeng. Du gir det færre poeng jo mindre du liker det.**

	Antall poeng:	
fabrikk, bilverksted og sånt	24-25
boliger	26-27
kontorbygg	28-29
park, med plen, busker og noen trær	30-31
park, med plen, busker, trær og vann (bekk, dam)	32-33
butikker og kafeer	34-35
idrettsplass	36-37
tett skog, med mye kratt, store trær og blomster	38-39
parkeringsplass	40-41
idrettsplass	42-43

24. Om Alnaelva

Vet du hvor Alnaelva er?	¹ ☐ Ja	² ☐ Nei	44
Vet du hvor Tokerudbekken er?	¹ ☐ Ja	² ☐ Nei	45
Vet du hvor Fossumbekken er?	¹ ☐ Ja	² ☐ Nei	46

25. Har du vært noen av stedene nedenfor i sommer?

	Ja, flere ganger	Ja, en gang	Nei	
Har du vært i Alnaparken i sommer?.....	¹ ☐	² ☐	³ ☐	47
Har du vært på Hølaløkka i sommer?.....	¹ ☐	² ☐	³ ☐	48
Har du vært i Smalvollområdet i sommer?.....	¹ ☐	² ☐	³ ☐	49
Har du vært i Svartdalen i sommer?.....	¹ ☐	² ☐	³ ☐	50

26. Mange steder er elv og bekk lagt i rør her i området. Men det er planer om å åpne opp elver og bekker, og la det bli grøntområder langs dem. Hva synes du om disse planene?

¹ ☐ Det er kjempefint	51
² ☐ Det er fint	
³ ☐ Det er ikke fint	
⁴ ☐ Det mener jeg ikke noe om	

27. Har du vært på Lindeberg 4H?

¹ ☐ Nei, aldri	52
² ☐ Ja, en gang	
³ ☐ Ja, ca fem ganger	
⁴ ☐ Ja, mer enn fem ganger	

Takk for hjelpen.

NINA Rapport 190

ISSN: 1504-3312

ISBN 10: 82-426-1749-X

ISBN 13: 978-82-426-1749-1

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: NO-7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: 9500 37 687

<http://www.nina.no>